

Prijenos vrijednosti unutar obitelji

Camara, Diana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:348972>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**DIANA CAMARA
DIPLOMSKI RAD**

**PRIJENOS VRIJEDNOSTI UNUTAR
OBITELJI**

Zagreb, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ
(Zagreb)**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Diana Camara

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Prijenos vrijednosti unutar obitelji

MENTOR: doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Zagreb, rujan 2020.

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. sc. Adrijani Višnjić Jevtić na pomoći, savjetima, strpljenju, razumijevanju te ukazanoj podršci i potpori tijekom cjelokupnog procesa realizacije diplomskog rada.

Veliko hvala mojoj majci, suprugu, obitelji i prijateljima koji su me podržavali, ne samo u procesu pisanja diplomskoga rada, već i tijekom cjelokupnog studija na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Također zahvaljujem svima koji su pokazali otvorenost i spremnost prosljeđivanja anketnog upitnika te onima koji su ga ispunili.

SADRŽAJ

Sažetak	
Summary	
UVOD	1
1. VRIJEDNOSTI.....	3
1.1 Određenje pojma vrijednosti	3
1.2 Schwartzova teorija univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti.....	5
1.3 Vrijednosni sustavi	9
2. PRIJENOS VRIJEDNOSTI.....	11
2.1 Čimbenici koji utječu na prijenos vrijednosti.....	11
3. OBITELJ U PROCESU PRIJENOSA VRIJEDNOSTI.....	15
3.1 Obitelj nekad i danas	16
3.2 Obitelj, mediji i vrijednosti	19
3.3 Odgoj za vrijednosti	20
4. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA.....	25
5. METODOLOGIJA	27
5.1 Cilj istraživanja.....	27
5.2 Hipoteze istraživanja	27
5.3 Uzorak ispitanika.....	28
5.4 Mjerni instrument	28
6. REZULTATI I RASPRAVA.....	30
6.1 Vrijednosne orijentacije i vrijednosni prioriteti ispitanika.....	33
6.2 Procjena vrijednosnih orijentacija i vrijednosnih prioriteta roditelja/skrbnika	34
6.3 Usporedba vrijednosnih prioriteta ispitanika i njihovih roditelja/skrbnika.....	35
6.4 Povezanost procjene vrijednosnih orijentacija i spola ispitanika.....	42
6.5 Povezanost procjene vrijednosnih orijentacija ispitanika i njihovih roditelja roditelja/skrbnika te dobi ispitanika	42
6.6 Razlika procjene vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na obrazovanje ispitanika.....	48
ZAKLJUČAK	49
LITERATURA.....	51
PRILOZI I DODACI	53
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	62

Sažetak

Vrijednosti odavno privlače pozornost istraživača i teoretičara, a njihov varijabilni karakter potiče interes znanstvenika iz različitih područja. Autori se slažu da su vrijednosti skup općih uvjerenja, mišljenja, načela, ideja i stavova o onome što je ispravno, poželjno i dobro (Jukić, 2013). Vrijednosti se često opisuju kao relativno stabilna karakteristika pojedinca ili određenih skupina. Smatra se kako se prijenos vrijednosti primarno događa unutar obitelj ili unutar odgojno – obrazovne zajednice. Roditelji ili skrbnici kroz proces odgoja prenose vrijednosti na svoje dijete i to one vrijednosti koje sami žive te za koje smatraju da bi ih njihovo dijete trebalo usvojiti. Stoga je na roditeljima velik dio odgovornosti koje će obrasce ponašanja njihovo dijete primjenjivati. Sam proces prijenosa vrijednosti je složen proces, no uvijek uključuje prenositelja vrijednosti, primatelja vrijednosti i socijalni kontekst. Djeca su kroz život izložena različitim sustavima vrijednosti čije je utjecaje teško predvidjeti i kontrolirati. Navedeno potiče mnoge na istraživanje vrijednosti te na istraživanje procesa prijenosa vrijednosti. Rana istraživanja prijenosa vrijednosti usmjeravala su se prema pojedinačnim vrijednostima, a tek je kasnije utvrđena pozitivna povezanost između vrijednosti roditelja/skrbnika i vrijednosti njihove djece.

Uvidom u literaturu i prethodna istraživanja cilj ovog istraživanja bio je ispitati sličnosti i razlike u vrijednosnim orijentacijama i prioritetima roditelja/skrbnika i njihove djece, tj. osoba koje su popunjavale upitnik. Ovim se radom nastoji ispitati povezanost spola, dobi i statusa obrazovanja ispitanika s deset motivacijskih tipova vrijednosti iz upitnika, točnije imaju li spol, dob i obrazovanje utjecaj na odabir tipa motivacijske vrijednosti koju pojedinac prihvaća i živi.

Rezultati istraživanja pokazuju kako je došlo do prijenosa određenih vrijednosti s roditelja/skrbnika na njihovu djecu. Istraživanje ukazuje na sličnosti prilikom najviše rangiranih vrijednosnih prioriteta koji se odnose na vrijednosti: *društvena pravda*, *uslužnost* i *obiteljska sigurnost*, dok su *bogatstvo*, *odvažnost* i *poniznost* vrijednosti koje su najniže rangirane kod obje skupine. Također, rezultati istraživanja djelomično potvrđuju glavnu hipotezu koja glasi *Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost između vrijednosnih prioriteta ispitanika (djece) i procjena vrijednosnih prioriteta roditelja/ skrbnika*. Takav rezultat ide u prilog tvrdnji da djeca djelomično usvajaju vrijednosti koje se prenose unutar obitelji.

Ključne riječi: vrijednosti, prijenos vrijednosti, roditelji/skrbnici, djeca

Summary

Values and their variable character have been in the center of attention for researchers and theorists from different fields for a long time. The authors agree that values are a set of general beliefs, opinions, principles, ideas, and attitudes about what is right, desirable, and good (Jukić, 2013). Values are often described as a relatively stable characteristic of an individual or certain groups. Value transfer is considered to happen primarily within the family or within the educational community. Through the process of upbringing, parents or guardians pass on values to their child, namely those values that they live on their own and that they believe should be adopted by their child. Therefore, it is up to the parents to take the responsibility for the patterns of behavior that their child will apply. The value transfer process is a complex process itself, but it always involves a value transferor, a value recipient, and a social context. Throughout life, children are exposed to different value systems whose influences are difficult to predict and control. This encourages many researchers to explore the value and the process of its transfer. Earlier research on value transfer focused on individual values but later the positive relationship was established between the values of parents/guardians and the values of their children.

Looking into existing literature and previous research, the aim of this research was to examine the similarities and differences in the value orientations and priorities of parents/guardians who filled out the questionnaire and their children. This research seeks to examine the relationship between gender, age, and educational status of respondents with ten motivational types of values from the questionnaire. More precisely, this research examines whether gender, age, and education have an impact on choosing the type of motivational value that an individual accepts and lives.

The results of this research show how certain values were transferred from parents/guardians to their children. The research points to similarities in the highest-ranked value priorities related to values: social justice, helpfulness, and family security, while the wealth, courage and humility are the lowest-ranked values in both groups. In addition, the results of the research partially confirm the main hypothesis, which is: It is assumed that there is a statistically significant correlation between the value priorities of the respondents (children) and the assessment of the value priorities of parents/guardians. The given result supports the claim that children partially adopt values that are transmitted within the family.

Keywords: values, value transfer, parents/guardians, children

UVOD

Proučavajući ljudsku prirodu neminovno se nameće misao o vrijednostima i vrijednosnim orijentacijama pojedinca kao središnjim pojmovima za objašnjenje njegova odnosa s društvom (Bojović, Vasilijević i Sudzilovski, 2015). Poznato je kako događaji i iskustva iz ranog djetinjstva utječu na cjelokupan dječji razvoj, a utjecaji primarne okoline – obitelji/roditelja/skrbnika su jedni od najznačajnijih. Navedeno također ističe ulogu obitelji prilikom usvajanja vrijednosti i formiranja vrijednosnog sustava. Roditelji kroz proces odgoja prenose vrijednosti na svoje dijete i to one vrijednosti koji sami žive te za koje smatraju da bi ih njihovo dijete trebalo usvojiti. Dakle, na roditeljima je velik dio odgovornosti koje će obrasce ponašanja njihovo dijete u određenim situacijama koristiti (Damon, 1988, prema Družinec, 2016). Odgovornost je velika jer je svako dijete drugačije i svojim individualnim osobinama predstavlja izazov roditeljima (Jurčević-Lozančić, 2005).

Društvo se stalno mijenja te se tako mijenjaju i vrijednosti. Današnja, suvremena obitelj doživljava promjene vidljive u životu društva i pojedinaca. Uzmimo za primjer višegeneracijsku patrijarhalnu obitelj gdje su u odgoju sudjelovali članovi uže i šire obitelji. To znači kako je više generacija i više utjecaja sudjelovalo u procesu prijenosa vrijednosti. Današnja suvremena obitelj samostalno egzistira bez dodatnih utjecaja šire obiteljske zajednice, no povećava se utjecaj okoline, vrtića/škole i medija (Jurčević-Lozančić, 2005). Stoga možemo govoriti i o drugačijem procesu prijenosa vrijednosti nekada i danas. „Promjene suvremene obitelji uvjetovane su širim društvenim promjenama, cijeli se vrijednosni sustav mijenja, razina obrazovanja roditelja je viša, poštuje se individualnost djeteta.“ (Krogh, 1994, prema Jurčević-Lozančić, 2005, str. 16). Ubrzani razvoj na različitim područjima ljudskog života stvara nove vrijednosti, no mijenja i postojeće. Tako vrijednosti poprimaju varijabilni karakter (Bojović, Vasilijević i Sudzilovski, 2015).

Isto tako vrijednosti suvremenog društva utječu na odnose unutar obitelji, obiteljske vrijednosti i njihov prijenos. Ono što je za određenu obitelj vrijedno i u čemu prepoznaju dobro ističu kroz odgoj i sam proces prijenosa vrijednosti. Također treba obratiti pozornost na načine kojima se vrijednosti prenose unutar obitelji jer se izravnim poučavanjem i prisilom može samo negativno utjecati na kasnije stvaranje vrijednosnog sustava djece. Osim toga djetetov odlazak iz doma u odgojno-obrazovnu

ustanovu, te sam proces školovanja, smanjuje vrijeme koje dijete provodi u obitelji. Tako se otvaraju mogućnosti prihvaćanja vrijednosti, normi i stavova koji ne moraju nužno biti u skladu s vrijednostima obitelji iz koje dijete dolazi (Nikodem i Aračić, 2005). Navedena činjenica ne umanjuje obiteljsku ulogu nego dokazuje kako dijete usvaja vrijednosti i izvan obitelji.

Ovim diplomskim radom želi se objasniti što su to vrijednosti i vrijednosni sustavi, koji su čimbenici prijenosa vrijednosti na dijete te uloga obitelji u tom procesu. Rad obuhvaća dva dijela, a to su teorijski i istraživački.

Istraživanje za ovaj diplomski rad temeljeno je na Schwartzovoj teoriji univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti, a cilj istraživanja je usporediti vrijednosne orijentacije i prioritete djece (osoba koje su popunjavale upitnik) i jednog od njihovih roditelja ili skrbnika kako bi se dobio uvid (ne)postoji li prijenos vrijednosti u obitelji. Riječ je deset tipova vrijednosti i motivacijskih ciljeva uz koje se usko vežu specifične vrijednosti. Prije detaljnijeg opisa, potrebno je definirati vrijednosti i vrijednosne sustave kako bi se cijeli kontekst mogao razumjeti.

1. VRIJEDNOSTI

Vrijednosti su oduvijek privlačile pozornost istraživača i teoretičara, a interes za njihovo proučavanje u društvenim znanostima javio se otprilike 50-ih godina prošlog stoljeća (Ferić, 2009). Zbog potreba teorijskih rasprava i različitih znanstvenih istraživanja bilo je potrebno postaviti jasnu definiciju vrijednosti i vrijednosnih sustava, no znanstvenici se upravo o tome nisu mogli usuglasiti (Ferić, 2009). Nesuglasice svakako proizlaze iz činjenice da se proučavanjem vrijednosti bave istraživači iz različitih područja znanosti (psiholozi, sociolozi, filozofi, politolozi) koji polaze s različitih početnih stajališta, te promatraju vrijednosti unutar vlastitog područja djelovanja (Ferić, 2009).

Medijske priče govore o ubrzanom razvoju na svim područjima ljudskog djelovanja, što donosi nove vrijednosti i mijenja postojeće (Bojović i sur., 2015). Vrijednosti tako poprimaju varijabilni karakter. Razlikuju se od generacije do generacije te određuju vrijednosti koje su važne za jednu osobu, no ne moraju nužno biti važne i za drugu (Bojović i sur., 2015).

Upravo varijabilni karakter vrijednosti, interes znanstvenika iz različitih područja, promjene u društvu te promjene društva otežavaju definiranje vrijednosti.

1.1 Određenje pojma vrijednosti

Autori se slažu da su vrijednosti skup općih uvjerenja, mišljenja, načela, ideja i stavova o onome što je ispravno, poželjno i dobro (Jukić, 2013). Problem se pojavljuje prilikom definiranja pojma „dobra“. „Dobro“ nema jasnu definiciju jer ono je krajnji morali pojam prema kojemu sve ostalo valja definirati (Jukić, 2013). Vrijednost je dakle ono dobro koje potiče čovjeka da radije bira jedno u odnosu na drugo, tako vrijednosti određuju ljudsko djelovanje (Jukić, 2013). Istinske vrijednosti nisu one koje su nametnute, nego one koje pojedinac priznaje kao valjane i koje stvara kao takve.

Rokeach (1973, prema Miliša, Dević i Perić, 2015) ističe kako postoje dvije skupine vrijednosti: jednu čine terminalne, a drugu instrumentalne vrijednosti. Terminalne vrijednosti se odnose na idealna stanja zadovoljenosti određenih potreba, a mogu biti osobne (intrapersonalne) ili društvene (interpersonalne), ovisno o

tome na koga su usmjerene (na samu osobu ili društvo) (Miliša i sur., 2015, Ferić, 2009). Instrumentalne vrijednosti s druge strane predstavljaju poželjne ili idealizirane načine ponašanja koji pridonose ostvarivanju terminalnih vrijednosti (Ferić, 2009).

Osim podjele vrijednosti u dvije skupine Milton Rokeach (1973, prema Ferić, 2009, str. 13) donosi i definiciju vrijednosti: „Vrijednosti su trajna vjerovanja da su određeni načini ponašanja ili krajnja stanje postojanja, osobno ili društveno poželjniji od oprečnih ili suprotnih načina ponašanja ili stanja.“. Vrijednosti se često opisuju kao relativno stabilna karakteristika pojedinaca ili skupina (Miliša i sur., 2015). Na promjene u vrijednostima najčešće utječu promjene u društvu ili razmišljanju pojedinca. Navedeno znači da su trajnije i teže se mijenjaju od stavova, no isto tako nisu zauvijek točno određene, već se mogu mijenjati ovisno o utjecajima (Miliša i sur., 2015). Ipak, gledajući cjelokupno društvo vrijednosti su one koje se mijenjaju najteže i najsporije, no ono što se sa sigurnošću može reći je da vrijednosti određuju ono što je važno, dostojno truda i vrijedno zalaganja (Miliša i sur., 2015).

Za razliku od teoretičara koji su se ranije bavili vrijednostima i proučavanjem ličnosti, Rokeach (1973, prema Ferić, 2009) je primarni znanstveni interes bio usmjerio na proučavanje društvenih stavova. Trudio se odijeliti pojam stava od pojma vrijednosti, s obzirom na to da su autori tada izjednačavali navedene pojmove (Ferić, 2009). Povećan interes za vrijednosti usmjerio je Rokeacha na njihovo proučavanje, što je dovelo do sveobuhvatne teorije vrijednosti, novog pristupa mjerenju te novog mjernog instrumenta (Ferić, 2009). Smatrao je da čovjek posjeduje relativno mali broj vrijednosti, ali da svi ljudi barem u nekom stupnju posjeduju vrijednosti. Razlike između ljudi i količini vrijednosti kojih posjeduju javljaju se s obzirom na relativnu važnost pojedinca prema određenim vrijednostima (Ferić, 2009). Međudjelovanjem osobnosti pojedinca i karakteristikama društva u kojemu živi dolazi do razlike u važnosti prema vrijednostima, stvaraju se različite hijerarhije vrijednosnih prioriteta. Spomenute hijerarhije Rokeach je (prema Miliša, Dević i Perić, 2015) nazvao vrijednosnim sustavima, o kojima će se govoriti više u poglavlju 1.3.

1.2 Schwartzova teorija univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti

Ovaj rad polazi od definicije vrijednosti Shaloma H. Schwartz, koja glasi: „Vrijednosti su poželjni ciljevi, različite važnosti, koji nadilaze specifične situacije, a djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovom životu.“ (Schwartz, 1992, prema Ferić, 2009, str. 13).

Definicija Shaloma Schwartz (1992) proizlazi iz njegove teorije univerzalnih sadržaja. Prema Sekulić (2014) to drugi pristup vrijednostima koji se nastavlja na klasična Rokeachova istraživanja vrijednosti. Prema teoriji univerzalnih sadržaja postoji deset međusobno različitih motivacijskih tipova vrijednosti koji su sadržajno određeni ciljevima i specifičnim vrijednostima koje ih predstavljaju (Ferić, 2009). Motivacijski ciljevi proizlaze iz bioloških potreba, potreba za usklađenom socijalnom interakcijom, te potreba za opstankom i funkcioniranjem grupa (Ferić, 2009). Deset motivacijskih tipova predstavljeno je na način da motivacijske ciljeve i vrijednosne tipove dodatno objašnjavaju specifične vrijednosti. Prikaz je vidljiv u tablici 1.

Tablica 1. Tipovi vrijednosti, njihovi motivacijski ciljevi i specifične vrijednosti koje ih predstavljaju (Schwartz, 1992, prema Ferić 2009).

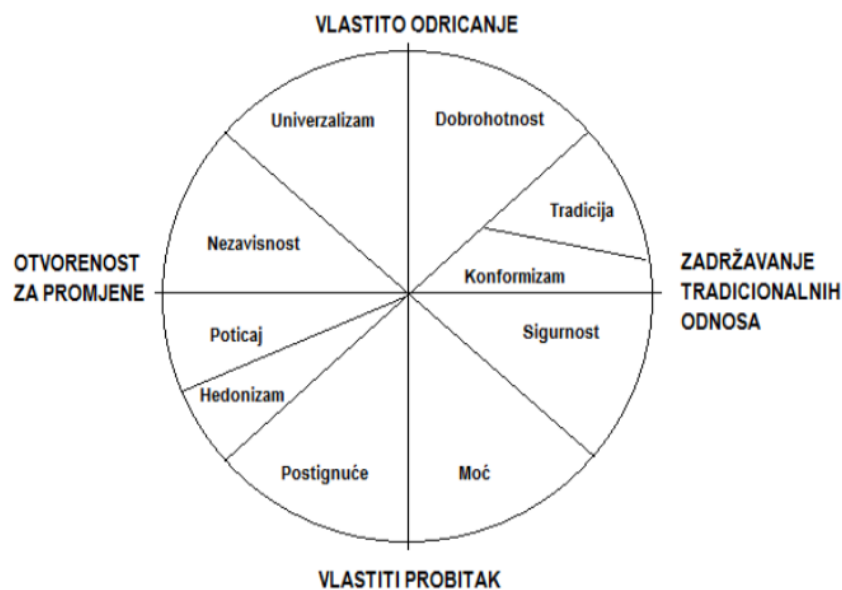
Tip vrijednosti i motivacijski cilj	Specifične vrijednosti
MOĆ: društveni status i prestiž, kontrola i dominacija nad pojedincima i materijalnim dobrima	društvena moć, bogatstvo, društveni ugled, autoritet, očuvanje slike o sebi u društvu
POSTIGNUĆE: ostvarivanje osobnog uspjeha kroz iskazivanje kompetencije u skladu s društvenim standardima	samopoštovanje, ambicioznost, utjecajnost, sposobnost, inteligencija, uspješnost
HEDONIZAM: uroda ili zadovoljenje vlastitih tjelesnih želja	zadovoljstvo, uživanje u životu
POTICAJ: uzbuđenje, novost, izazov u životu	uzbudljiv život, raznovrstan život, odvažnost
NEZAVISNOST: sloboda misli i djela, kreativnost, istraživanje novog	sloboda, kreativnost, privatni život, samostalnost, odabiranje vlastitih ciljeva, znatiželja
UNIVERZALIZAM: razumijevanje, poštovanje, prihvaćanje i zaštita dobrobiti svih ljudi i prirode	jednakost, unutarnji sklad, mir u svijetu, jedinstvo s prirodom, mudrost, svijet lijepog, društvena pravda, tolerancija, očuvanje okoliša

DOBROHOTNOST: očuvanje i unapređivanje dobrobiti ljudi s kojima je pojedinac u čestom osobnom kontaktu	duhovni život, smisao u životu, zrela ljubav, iskreno prijateljstvo, odanost, iskrenost, uslužnost, odgovornost, spremnost na opraštanje
TRADICIJA: poštovanje, prihvaćanje i održavanje običaja i ideja tradicijske kulture ili religije kojoj pojedinac pripada	poštovanje tradicije, umjerenost, poniznost, prihvaćanje vlastitog života, pobožnost
KONFORMIZAM: suzdržavanje od akcija, namjera i sklonosti koje bi mogle uznemiriti ili povrijediti druge osobe i narušiti društvena očekivanja i norme	pristojnost, samodisciplina, poštovanje roditelja i starijih, poslušnost
SIGURNOST: sklad, stabilnost i sigurnost unutar društva, međuljudskih odnosa ili samog pojedinca	osjećaj pripadnosti, društveni poredak, nacionalna sigurnost, uzvratanje usluga, obiteljska sigurnost, zdravlje, čistoća

Dio specifičnih vrijednosti iz tablice 1. Schwartz je preuzeo izravno od Rokeacha dok su ostale uzete iz radova drugih autora koji su se bavili istraživanjem vrijednosti (to su Levy i Guttman, 1974.; Hofstede, 1980.; Munro, 1985. – sve prema Schwartz, 1992, prema Ferić, 2009).

Nadalje, smatrao je ako se vrijednost percipira kao cilj djelovanja, tada postizanje cilja vrijednosti treba ići u prilog interesima pojedinca i/ili neke grupe (društva). Pritom su one vrijednosti koje služe individualnim interesima suprotne onima koje služe zajedničkim, točnije društvenim. Na osnovu toga grupirao je motivacijske tipove vrijednosti. Stoga, razlikujemo motivacijske tipove vrijednosti koji služe individualnim interesima (moć, postignuće, hedonizam, poticaj i nezavisnost) te one koje služe kolektivnim interesima (dobrohotnost, tradicija i konformizam). Uz njih se posebno izdvajaju dobrohotnost i sigurnost koje pripadaju objema skupinama (Schwartz, 1992, prema Bolčević, 2017). Schwartzova teorija univerzalnog sadržaj objašnjava dinamičan odnos između vrijednosti iz tablice 1. Odnos između vrijednosti prikazan je pomoću kružnog modela koji se temelji na specifičnim vezama konflikta i kompatibilnosti između motivacijskih tipova vrijednosti. Odnosi između vrijednosti proizlaze iz različitih pojedinačnih i grupnih ciljeva prema kojima su usmjereni (Schwartz, 1992, prema Bolčević, 2017). Također kompatibilni tipovi vrijednosti imaju zajedničku motivacijsku orijentaciju i nalaze se jedan do drugog, dok se konfliktni nalaze jedni nasuprot drugih (Ferić, 2009).

Ukupan odnos između konflikta i kompatibilnosti tipova vrijednosti stvara kružnu strukturu vrijednosnog sustava pojedinca (Ferić, 2009), koja je vidljiva na slici 1.

Slika 1. Strukturni odnos između 10 motivacijskih tipova vrijednosti (preuzeto i prilagođeno prema Schwartz (1992, prema Ferić 2009).

Temeljem modela zajednička motivacijska orijentacija kompatibilnih tipova vrijednosti, prema Schwartzu, je sljedeća:

- *moć i postignuće* koji naglašavaju društvenu nadmoć i ugled
- *postignuće i hedonizam* jer se obje vrijednosti odnose na skrb o samome sebi, što je na neki način i egoističnost
- *hedonizam i poticaj* jer ističu želju za emocionalno ugodnim uzbuđenjem
- *poticaj i nezavisnost* jer uključuju intrinzičnu motivaciju za novim znanjima, vještinama i promjenama
- *nezavisnost i univerzalizam* jer navedene vrijednosti odražavaju pouzdanje u vlastite prosudbe te prihvaćanje različitosti
- *univerzalizam i dobrohotnost* koji se odnose na skrb o dobrobiti drugih te na nesebične interese
- *dobrohotnosti i tradicija/konformizam* jer označavaju odanost pojedinoj grupi i njezinim članovima
- *tradicija/konformizam i sigurnost* jer naglašavaju skladnost društvenih odnosa
- *sigurnost i moć* jer ističu izbjegavanje ili prevladavanje prijetnji i nesigurnosti kontroliranjem društvenih odnosa (Ferić, 2009).

Važno je napomenuti kako je Schwartz u prvotnoj postavci teorije predložio kružni model gdje se tradicija nalazila između vrijednosnog tipa dobrohotnosti i konformizma, no izmjena je odmah unesena te je teorija u trenutku objavljivanja imala „polu-pravilni“ kružni model strukture vrijednosti što je vidljivo na slici 1. (Ferić, 2009).

Deset navedenih motivacijskih tipova vrijednosti Schwartz kasnije organizira u četiri tipa vrijednosti više razine:

1. *vlastito odricanje* (univerzalizam i dobrohotnost) koje označava prihvaćanje drugih kao jednakih te skrb za njihovu dobrobit;
2. *vlastiti probitak* (postignuće i moć) koji označava postizanje osobnog uspjeha i dominacije nad drugima oko sebe;
3. *otvorenost za promjene* (nezavisnost i poticaj) koja označuje slobodu misli, djelovanja i sklonost prema promjenama;
4. *zadržavanje tradicionalnih odnosa* (sigurnosti, konformizam i tradicija) koje označava poslušnost i suzbijanje vlastitih postupaka s ciljem održavanja postojećeg stanja (Ferić, 2009).

Vidljivo je kako je hedonizam jedini tip vrijednosti koji se ne nalazi ni u jednoj od četiri kategorije vrijednosti više razine i to zato što je prema Schwartzu hedonizam istodobno povezan s otvorenošću za promjene i vlastitim probitkom (Ferić, 2009). Također je iz prikaza vidljivo da su četiri tipa vrijednosti zapravo suprotni polovi dviju dimenzija gdje jedna dimenzija zahvaća vrijednosti vlastitog odricanja nasuprot vlastitog probitka (Ferić, 2009). Isto vrijedi i za drugu dimenziju koja obuhvaća preostala dva tipa vrijednosti više razine.

Opisana teorija na posve nov i poprilično iscrpan način objašnjava sadržaj vrijednosnih tipova s obzirom na motivacijske ciljeve i specifične vrijednosti, te njihovu strukturu cjeline u koju su povezani (Ferić, 2009).

Zbog provjere teorije Schwartz je po uzoru na Rokeacha i njegov *The Value Survey* izradio novi instrument za mjerenje vrijednosti nazvan *Schwartz Value Survey (SVS)* koji je sadržavao popis 56 specifičnih vrijednosti (30 terminalnih i 26 instrumentalnih) (Ferić, 2009.; Bolčević, 2017). Pokazalo se kako je Schwartzov model uvelike osjetljiviji od Rokeachova pristupa jer u više situacija prati promjene koje su prisutne u različitim društvima (Rimac, 2016). Kasnije je autor konstruirao nešto drugačiji

upitnik pod nazivom *The Portrait Value Questionnaire (PVQ)* koji se pokazao pogodnim za istraživanje na uzorku širem uzorku ljudi, tj. onih koji nemaju obrazovanje ili nisu odrasli okruženi zapadnjačkim vrijednostima (Schwartz, 2012, prema Bolčević, 2017). Navedeni upitnik bit će korišten u istraživanju za ovaj diplomski rad kako bi se dobio uvid u međugeneracijski prijenos vrijednosti s roditelja na njihovu djecu. Samim time više o upitniku bit će opisano u istraživačkom dijelu rada kada će se koristiti kao instrument u istraživanju.

1.3 Vrijednosni sustavi

Literatura donosi različite podjele vrijednosnih sustava. Ferić (2009) navodi tri sustava vrijednosti: individualni, supraindividualni i percipirani sustav vrijednosti.

Vrijednosti koje čine individualni sustav vrijednosti usvajaju se prvo kroz proces socijalizacije, pri čemu značajnu ulogu u procesu prijenosa vrijednosti imaju roditelji – obitelj, zatim drugi utjecaji iz društva (vršnjaci, škola, okolnosti u kojima dijete živi) (Ferić, 2009). Osim socijalizacije za usvajanje vrijednosti važno je i životno iskustvo koje je jedinstveno kod svakog pojedinca. Usvajanje vrijednosti započinje još u djetinjstvu, a razdoblje kada se strukturira u vrijednosni sustav je u razdoblju adolescencije (Brim, 1966.; Inglehart, 1990, prema Ferić, 2009). Neki autori tvrde da kada je individualni sustav formiran (završetkom razdoblja adolescencije), on ostaje nepromijenjen tijekom života, dok druga skupina autora smatra da je nestabilan i da se vrijednosni prioriteti pod utjecajem različitih čimbenika tijekom života mijenjaju (Družinec, 2016). Do promjena u vrijednosnim prioritetima dolazi postupno kada pojedinac postaje zrelija, stabilnija ličnost na koju utječu promjene životnih okolnosti (Ferić, 2009). „Uzajamnim djelovanjem navedena dva čimbenika – sazrijevanjem pojedinca kao ličnosti, te promjenom životnih okolnosti – mijenja se i pojedinčeva procjena o tome što je za njega najbolji mogući način života.“ (Ferić, 2009, str. 47). Schwartz (1992) prema Ferić (2009) govori kako je osnovna pretpostavka da svaki pojedinac ima samo jedan individualni sustav vrijednosti. Odaberemo li dijete i njegov individualni sustav vrijednosti za primjer možemo zaključiti kako obitelj najviše sudjeluje u stvaranju tog vrijednosnog sustava. One vrijednosti koje prihvaća obitelj i

ističe kroz svakodnevni život bit će (najvjerojatnije) najzastupljenije vrijednosti individualnog vrijednosnog sustava djeteta.

Dakle, pojedinca karakterizira njegov individualni sustav vrijednosti, dok supraindividualni sustav vrijednosti karakterizira određena udruženja, vjerske zajednice, poslovne organizacije, čitava društva ili kulture (Rokeach, 1979, prema Ferić 2009).

Ono što se još veže uz pojedinca je i percipirani sustav vrijednosti koji predstavlja njegov doživljaj vrijednosnih prioriteta i sustava drugih ljudi ili grupa (Ferić, 2009). Stoga, individualne sustave vrijednosti možemo definirati kao procjenu pojedinca što za njega osobno predstavlja dobro, dok bi percipirani sustavi vrijednosti predstavljali njegovu percepciju procjena drugih ljudi (Ferić, 2009). Osnovna je razlika u tome što pojedinac ima jedan individualni sustav vrijednosti, dok istodobno može imati veći broj percipiranih (Rohan, 2000, prema Ferić, 2009). Smatra se kako percipirani vrijednosni sustavi sudjeluju u oblikovanju individualnog sustava vrijednosti tijekom djetinjstva. Dijete prati i promatra individualne sustave vrijednosti unutar obitelji, a percipiranim sustavom vrijednosti stvara svoj vlastiti.

2. PRIJENOS VRIJEDNOSTI

Schönflug i Yan (2014, prema Družinec, 2016) govore kako je proces prijenosa vrijednosti složen proces koji uključuje prenositelja vrijednosti, primatelja vrijednosti i socijalni kontekst. Sociokulturna obilježja obitelji podrazumijevaju visinu prihoda, zanimanje i zaposlenost roditelja, obrazovanje roditelja, uvjete u kojima obitelj živi, broj djece u obitelji, stil roditeljstva i slično. Svaki od navedenih čimbenika ima svoje karakteristike koje doprinose uspješnosti ili neuspješnosti prijenosa vrijednosti.

Spomenuto je kako proces socijalizacije koji se javlja između roditelja i djece služi za stvaranje, tj. za prijenos vrijednosti. Taj prijenos vrijednosti najčešće obuhvaća one vrijednosti koje smatraju važnim i koje žive sami roditelji, ali i vrijednosti koje vrednuje okolina u kojoj dijete odrasta, a roditelji smatraju da ih njihovo dijete treba usvojiti (Družinec, 2016). Unutar obitelji prilikom prijenosa vrijednosti koriste se različite metode koje su u većini slučajeva temeljene na vlastitom životnom iskustvu ili stavovima o odgoju svih članova obitelji. Prilikom procesa prijenosa vrijednosti treba obratiti pozornost da se vrijednosti ne prenose prisilno, izravnim poučavanjem, već pružanjem pozitivnog primjera. Dijete ne percipira samo vrijednosti koje mu prenosi njegova obitelj nego i ponašanje. Prijenos vrijednosti je veći ako je konzistentnost ponašanja roditelja/ skrbnika veća (Visković, 2013). Stoga je sličnost vrijednosnih prioriteta između roditelja i djece veća u onim obiteljima gdje se roditelji jasno i dosljedno ponašaju u skladu s vrijednostima koje ističu kao važne (Ferić, 2009). Neprihvatljivo je da roditelj izravnim poučavanjem pokuša prenijeti vrijednosti koje sam ne živi, ali smatra da bi bile korisne za njegovo dijete.

2.1 Čimbenici koji utječu na prijenos vrijednosti

Neprimjerene odgojne postupke roditelja možemo pripisati ne znanju (o nekim pedagoškim ili psihologijskim odrednicama) i danas sve više spominjanoj krizi autoriteta. Ukupna kriza autoriteta te odgojna nemoć škole i obitelji jedan su od temeljnih problema krize identiteta. Prema Dayu četiri su važna izvora koja utječu na stvaranje vrijednosti, stavova i orijentacija djece i mladih, a to su: obitelj, pripadnost skupini, uzori i društvene institucije (Miliša i sur., 2015). Obitelj je izrazito značajan čimbenik socijalizacije u razdoblju ranoga odgoja. Danas se govori kako sve više

opada kvaliteta odgoja u obitelji. Razlog može biti vrijeme u kojemu živimo jer ostavlja sve manje prostora za provođenje vremena s članovima obitelji (Miliša i sur., 2015). Drugi važan čimbenik koji ima utjecaj na vrijednosni razvoj djece je pripadnost vršnjačkoj skupini. Vršnjačke skupine mogu izvršiti značajan pritisak na pojedinca i tako prilagoditi njegovo ponašanje (Miliša i sur., 2015).

Kako će teći proces prijenosa vrijednosti s roditelja/skrbnika na djecu i kakav će biti konačan učinak ovisi o nizu čimbenika kao što su: dob i spol djeteta, razina slaganja oba roditelja u pogledu vrijednosnih prioriteta, odnos roditeljskog ponašanja i vrijednosti za koje se zalažu, roditeljski odgojni stil te način na koji djeca percipiraju roditeljsko ponašanje (Grusec i Goodnow, 1994, prema Ferić, 2009). Na prijenos vrijednosti unutar obitelji mogu utjecati i sociokulturna obilježja obitelji, što podrazumijeva prihode kućanstava, obrazovanje, zanimanje i zaposlenost roditelja (Šimić Šašić, Klarin i Proroković, 2011, prema Družinec, 2016).

Družinec (2016) u svome članku donosi pregled čimbenika koji utječu na prijenos vrijednosti s roditelja/skrbnika na dijete i koji pomažu bolje razumjeti sam proces prijenosa vrijednosti unutar obitelji.

Stupanj kognitivne zrelosti djeteta ključan prilikom razumijevanja roditeljskih vrijednosti zato što dijete prvo mora doseći određenu razvojnu razinu kako bi kasnije moglo shvatiti stavove roditelja. Sličnost vrijednosti roditelja i male djece vrlo je niska, dok se odrastanjem djeteta ona povećava (Rohan i Zanna, 1996, prema Ferić, 2009). Kognitivno sazrijevanje djeteta može se promatrati na primjeru razvoja empatije (Damon, 1988, prema Družinec, 2016). Dijete do prve godine života ne može raspoznati osjećaje i potrebe drugih, no već između prve i druge godine razvija osjećaj brige, dok krajem druge godine dijete počinje objektivno promatrati tuđu nevolju. Zapravo tek oko 10-12 godina dijete ne promatra samo osjećaje osobe koja se nalazi u nevolji, već i kontekst u kojem ta osoba živi i onda s njom suosjeća ili ne (Družinec, 2016).

U istraživanjima o prijenosu vrijednosti s roditelja na djecu utjecaj *spola roditelja i djeteta* je značajan. Prepoznate su tri međusobno suprotne tvrdnje o utjecaju čimbenika spola u prijenosu vrijednosti: 1) očevi imaju veći utjecaj na formiranje vrijednosti kod djece nego majke, 2) veća je sličnost vrijednosti kod djece i roditelja

istog spola, nego kod suprotnog i 3) kćeri su osjetljivije na utjecaj roditelja nego sinovi (Troll i Bengston, 1979, prema Knafo i Schwartz, 2009, prema Družinec 2016). Za razliku od navedenih autora istraživanje Headey, Muffels i Wagner (2014, prema Družinec, 2016) govori o ulozi majke kao onoj važnijoj prilikom prijenosa i razvoja vrijednosti kod djece. Također su zaključili kako je zadovoljstvo s životom djeteta pod direktnim utjecajem majčine vrijednosti zadovoljstva životom. Iako različita istraživanja donose različite rezultate, sigurno je da čimbenik spola djeteta i roditelja utječe na prijenos vrijednosti unutar obitelji. Uz čimbenik spola može se usko povezati i već spomenuta socijalna okolina i njezin utjecaj. Usporedbom Poljske i Sjedinjenih Američkih Država gdje je proučavan utjecaj poretka u socijalnoj okolini na vrijednost samopouzdanja mladih u dva različita društva (socijalističko i kapitalističko) utvrđeno je kako u Sjedinjenim Američkim Državama otac i majka imaju gotovo jednak utjecaj, dok u Poljskoj majka ima dominantni utjecaj na formiranje vrijednosti kod djece (Kohn, Slomczynski i Schoenbach, 1986, prema Družinec, 2016). Također prema Ferić (2009) razlike su vidljive i u samim vrijednostima koje muškarci ili žene smatraju važnijima. Muškarci pridaju veću pažnju instrumentalnim vrijednostima (npr. moć ili postignuće), dok su ženama važnije vrijednosti dobrohotnost i tradicija.

U procesu odgoja kod djeteta se razvijaju osnovne karakterne osobine, neke od tih osobina preuzete su izravno od roditelja ili skrbnika (Bouillet, 2004). Neke osobine i vrijednosti djeteta usvaja od društva, tj. *okoline*. Kada se dijete u okolini osjeća sigurno, voljeno i slobodno, kada se poštuje i uvažava njegovo mišljenje, kada dijete ima odgovornost i snosi odgovarajuće posljedice za svoje postupke te kada se u obitelji koriste pozitivni obrasci ponašanja i njeguje kvalitetan odnos između roditelja i djeteta prijenos vrijednosti je olakšan (Taris, Semin i Bok, 1998, te Roest, Gerris i Dubas, 2009, prema Družinec, 2016).

Druga skupina istraživanja pokazala je da *obrazovanje i društveni status roditelja/skrbnika* određuje koje će vrijednosti djeteta usvojiti. Jednim od istraživanja utvrđeno je da roditelji sa završenim višim stupnjem obrazovanja više kontroliraju slobodno vrijeme svoje djece, ističu važnost učenja, znanja i potiču ih na kritičko razmišljanje, za razliku od roditelja s osnovnim ili srednjim obrazovanjem koji više vrednuju konzervativne vrijednosti (Aavik i Aavik, 2012, prema Družinec, 2016). Isti autori navode da roditelji iz srednje klase ukazuju na važnost dječje slobode, dok

roditelji iz radničke klase naglasak stavljaju na poštivanje društvenih pravila. Ferić (2009) tvrdi kako su istraživanja pokazala da iskustva i znanja stečena obrazovanjem potiču intelektualnu otvorenost i fleksibilnost roditelja u odgoju djece. Istodobno takva iskustva često potiču i propitivanje prihvaćanja postojećih društvenih vrijednosti.

Prema Jurčević Lozančić (2011) obitelj kao temeljna zajednica vrijednosnog usmjerena određenog društva ne živi odvojeno od zajednice već je uključena u njen život. Moralna zadaća obitelji značajna je za živote članova, no i za zdravo stabilno društvo. Samo zdrava obitelj koja podržava dijete omogućuje mu kvalitetniji život koji podrazumijeva življenje humanih vrijednosti i pravila kao što su: empatija, poštovanje i tolerancija (Jurčević Lozančić, 2011). Način na koji određena obitelj živi, kako se ponaša prema svojim članovima, točnije djeci, određuje odgojni stil kojega roditelji prakticiraju. Dakle, vrijednosti roditelja/skrbnika ili starijih članova u obitelji određuju koji će odgojni stil koristiti prilikom odgoja djece. *Odgojni stil* utječe na emocionalnu klimu koja će svakako utjecati na proces prijenosa vrijednosti u obitelji. Stoga u obiteljima gdje se naglasak stavlja na međusobnu komunikaciju te je atmosfera demokračna djeca razvijaju zrele stavove prema autoritetu (Družinec, 2016). Nadalje, ona djeca čiji roditelji koriste autoritaran stil odgoja iskazuju manju sličnost s roditeljskim vrijednostima od one djece čiji roditelji koriste neki drugi odgojni stil (Ferić, 2009). Autori to objašnjavaju kao činjenicu da autoritarnost roditelja kod djece adolescenata izaziva antagonizam – napad na vlastiti autonomiju, te se stoga namjerno distanciraju od poruka koje im obitelj ili roditelji nastoje prenijeti (Grusec i Goodnow, 1994, prema Ferić, 2009). Navedeno znači da kontrola u roditeljskom stilu ne pogoduje prijenosu vrijednosti u obitelji, dok autonomija, davanje argumenta i prepušćanje izbora u odabiru vrijednosti, tome doprinosi (Knafo i Assor, 2007, prema Družinec, 2016).

3. OBITELJ U PROCESU PRIJENOSA VRIJEDNOSTI

Vrijednosti se u većini slučajeva prenose se sa starijih na mlađe, pa tako i roditelji/skrbnici nastoje kod svoje djece formirati vrijednosti koje sami posjeduju, ali i vrijednosti specifične za određeno društvo u kojem žive (Družinec, 2016). Osobne vrijednosti roditelja/skrbnika i društvene vrijednosti ne moraju biti jednake, no možemo ih smatrati usko povezanim jer će ih pojedinac, ukoliko se smatra članom društva, prihvatiti kao svoje (Maio i Olson, 1998, prema Visković, 2013). Družinec (2016) ističe kako prijenos vrijednosti unutar obitelji Grusec i Goodnow (1994) objašnjavaju kognitivnim modelom u dva koraka. U prvom koraku dijete percipira i nastoji razumjeti vrijednosti za koje se roditelji zalažu, a u drugom koraku dijete odlučuje o prihvatanju ili odbijanju određenih vrijednosti kao svojih vlastitih. Također isti autori govore da ukoliko je odnos između roditelja i djeteta pozitivan, dijete će biti više motivirano prilikom prihvatanja vrijednosti roditelja te ako uz to dijete vjeruje da je neovisno u odabiru, smanjuje se mogućnost odbijanja vrijednosti. Kako bi dijete razumjelo poruke roditelja/skrbnika, poruke moraju biti jasne i u skladu s djetetovim kognitivnim razvojem, roditelji međusobno moraju biti suglasni u vrijednostima koje žele prenijeti te se dosljedno ponašati i živjeti vrijednosti za koje se zalazu (Ferić, 2009; Reić Ercegovac i Koludrović, 2012, prema Družinec, 2016). Jedna od zadaća roditelja je poticati djecu na aktivnost, razvijati njihovo logičko mišljenje i poticati kritičko prosuđivanje. Navedeno je potrebno kako bi dijete razvilo sposobnosti i navike temeljene na vrijednostima. Upravo je kvalitetan odnos unutar članova obitelji, međusobna iskrenost, povjerenje, dosljednost u ponašanju i izražavanju stavova preduvjet za povoljnu emocionalnu klimu unutar obitelji koja će pozitivno utjecati na proces prijenosa vrijednosti (Družinec, 2016). Jurčević Lozančić (2011) smatra kako temelj odgoja ne čine roditeljeve riječi već konkretna djela, a dijete najbolje uči ono što doživljava te je okrenuto prema roditelju koji ga osobnim primjerom vodi prema različitim životnim vrijednostima.

Dakle, obitelj na dijete prenosi vrijednosti koje smatra poželjnim i društveno prihvatljivim. Stoga se može zaključiti kako će obitelj prenositi nazovimo ih obiteljske vrijednosti, ali i društvene. Za potrebe ovoga rada društvene vrijednosti bit će definirane kao skup vrijednosti koje su poželjne i prihvaćene unutar određenog društva. Svjedoci smo čestih društvenih promjena prilikom kojih je djeci i mladima najteže jer odrastajući usred tih promjena i stvaranjem kontradiktornih, zbunjujućih i

neobjašnjivih poruka stvara se nestabilan sustav vrijednosti. „Vrijednosti i vrijednosne orijentacije mladih od osobite su važnosti za razvoj društva.“ (Miliša, Dević i Perić., 2015, str. 14). Odaberemo li primjer Hrvatske i usporedimo li rezultate iz *Europskog istraživanja vrednota* iz 1999. prema kojima čak 98,2 posto hrvatskih građana ističe obitelj kao važnu ili vrlo važnu (Matulić, 2003, prema Maleš i Kušević, 2011) te vrijednosti koje se najviše cijene u hrvatskom društvu prema Nikodem i Aračić (2005) gdje je na prvom mjestu bogatstvo (46,8%), zatim uspjeh (34,4%), zdravlje (30%), moć (23,1%), društveni položaj (21,9%), djeca (20,7%), možemo uvidjeti upravo kontradiktornu poruku koja se šalje djeci i mladima. Također *Europsko istraživanje vrednota* pokazuje kako 83,2% ispitanih građana, ističe kako je najzadovoljnije svojom obitelji u usporedbi s postocima građana koji su zadovoljniji poslom, financijama i zdravljem (Matulić, 2002, prema Bouillet, 2004).

Obitelj se kao dinamičan, promjenjiv sustav mijenja zajedno s društvom kojega je dio. Vidljivo je kako je obitelj kroz povijest doživjela niz značajnih promjena, stalno se mijenjala, prolazila krize, ali nije nestala (Maleš i Kušević, 2011). Obitelj je ostala mjesto gdje se dijete razvija, gdje stvara i razvija vlastiti te obiteljski identitet (Rosić i Zloković, 2003). Tako obitelj kao promjenjiva društvena zajednica svoje uloge ostvaruje uz moguće napore i potporu društva (Rosić, 1998, prema Rosić i Zloković, 2003).

3.1 Obitelj nekad i danas

Gotovo je nemoguće govoriti o jednoj općeprihvaćenoj definiciji obitelji. Obitelj je prestala biti čvrsta i cjelovita društvena institucija kakva je bila u tradicionalnom društvu (Puljiz, 2003, prema Bouillet, 2004), stoga se klasične definicije obitelji kao skupine pojedinaca povezanih brakom, krvnom vezom ili usvajanjem, dovode u pitanje (Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović, 2003, prema Bouillet, 2004).

Obitelj je moguće tumačiti kao zajednicu roditelja i njihove biološke ili socijalne djece koja je prepoznatljiva u nekom obliku u različitim društvima (Visković, 2018). Ono što određuje obitelj je struktura, njezine funkcije i način na koji obnaša te funkcije (Visković, 2018). Usporedba tradicionalnih i suvremenih obitelji, tj. obitelji nekada i danas vidljiva je u Tablici 2.

Tablica 2. Neke sličnosti i razlike tradicionalnih i modernih obitelji (Rosić i Zloković, 2003).

STRUKTURA I NEKE TREMELJNE FUNKCIJE OBITELJI	TRADICIONALNE OBITELJI	SUVREMENE OBITELJI
VELIČINA OBITELJI	VELIKE OBITELJI S VIŠE DJECE (četvero ili više djece)	MALE OBITELJI S MALIM BROJEM DJECE (jedno ili dvoje djece) OBITELJ BEZ DJECE PO VLASTITOJ ODLUCI
STRUKTURA OBITELJI	OTAC – MAJKA / DJED – BAKA I DRUGI ČLANOVI RODBINE	OTAC – MAJKA SAMOHRANI RODITELJI (biološki ili nebiološki) RAZVEDENI BRAKOVI BINUKLEARNE OBITELJI MAJKE I IZVANBRAČNA DJECA
STIL ODGOJA DJECE U OBITELJI	AUTORITARNI	AUTORITATIVNI AUTORITARNI PERMESIVNI
ODGOJNA FUNKCIJA	ODGOJ DJECE U OBITELJI	TENDENCIJA PREBACIVANJA ODGOJNE FUNKCIJE OBITELJI NA DRUGE OSOBE I INSTITUCIJE
SOCIJALIZACIJA DJECE	U OBITELJI (nije univerzalno – npr. u Engleskoj i SAD-u su djecu posebno iz viših i srednjih staleža roditelji slali vrlo rano u internate ili koledže).	TENDENCIJA PREBACIVANJA SOCIJALIZACIJSKE FUNKCIJE IZVAN OBITELJI
SLOBODNO VRIJEME	GOTOVO ISKLJUČIVO U OBITELJI	IZVAN OBITELJI
BRIGA O EKONOMSKOJ SIGURNOSTI	OTAC – ZAPOSLEN MAJKA – KOD KUĆE	OTAC I MAJKA (NE)ZAPOSLENI POMOĆ MLAĐIM ČLANOVIMA OD STARIJIH ČLANOVA OBITELJI

Iz tablice, pa tako i iz svakodnevnog života, primjećujemo promjene u obiteljskoj strukturi. Tradicionalnu strukturu (otac, majka, djed, baka, djeca i drugi članovi povezani krvnim srodstvom) danas zamjenjuju obitelji razvedenih brakova – binuklearne obitelji, izvanbračne veze – kohabitacijske obitelji, samohrani očevi ili majke – matrifokalne obitelji, virtualne obitelji, obitelji istospolnih partnera i mnoge druge (Jurčević Lozančić, 2011). Nepotrebno je uspoređivati koja je struktura bolja jer iako se transformacijom suvremene obitelji gube neke od tradicionalnih funkcija, još uvijek ostaje odgojna funkcija koje je primarna i nezamjenjiva (Rosić i Zloković, 2003). „Odgoj u obitelji je poseban međuljudski odnos primanja i davanja, ispunjen sadržajima povjerenja, razumijevanja, ljubavi, iskrenosti, želja, nada, radosti irazočaranja.“ (Rosić i Zloković, 2003, str. 9). Također je potrebno istaknuti kako odgoj nije vrijednosno neutralan, pa se u pitanje dovode različite obiteljske strukture te različiti utjecaji odraslih osoba koje ulaze i izlaze iz obitelji. Problem u tzv. kalendarskim obiteljima, gdje dijete živi jedan dio godine s jednim, a drugi dio godine

s drugim roditeljem, može nastati prilikom izostanka kontinuiteta u prijenosu istih vrijednosti, načinu prijenosa vrijednosti i problem različitih odgojnih stilova.

Danas su sve češće rasprave oko toga što je najbolje za dijete i koja je obiteljska struktura najpogodnija za dječji razvoj. Pretpostavlja se da je cjelovita obitelj stabilne strukture heteroseksualnih bioloških roditelja optimalno okruženje odrastanja djece (Amato, 2014, 2005, Belsky i sur., 2008, prema Visković, 2018), iako nije utvrđena jednoznačna povezanost partnerskog – roditeljskog statusa (bračna ili izvanbračna zajednica, razvedeni roditelji, roditelj koji sam skrbi o djeci, istospolni partneri) i dobrobiti djece (Visković, 2018). Amato i suradnici (2012, prema Visković 2018) iznose stav da djeca u istospolnim obiteljima više uče o toleranciji, razumijevanju i prihvaćanju različitosti, no s druge strane je socijalna prihvaćenost takve djece različita zbog nerazumijevanja društva. Jedna od glavnih uloga roditelja tada je da u djetinjstvu štite dijete od društvene okoline, ali ga istovremeno pripremaju za život u njoj (Rosić i Zloković, 2003). „Ako prihvatimo stajalište da nas naše razlike mogu povezati umjesto da nas razdvajaju, to dosita može biti temelj suživota, tj. upravo one praktične vrijednosti koja je prečesto u europskoj povijesti bila toliko malo vidljiva ili na djelu.“ (Altaras Penda, 2005, str. 160). Vrijednost koja se spominje u citatu odnosi se na ideju vodilju Europske Unije, „Ujedinjeni u različitostima“. Suvremeno društvo sve više naglašava vrijednosti harmonije i tolerancije što podrazumijeva priznavanje i uvažavanje različitosti (Golombok, 2000, prema Jurčević Lozančić, 2011).

Govoreći o suvremenoj obitelji, navedenim promjenama u strukturi, primjećuju se i promjene u samom odnosu između roditelja i djeteta. Dijete je postalo ravnopravnim članom koji od obitelji dobiva temeljna pravila ponašanja, ideje, ali uz to ima pravo na vlastito mišljenje i izražavanje stavova (Jurčević Lozančić, 2011). Karakteristike suvremene obitelji koje ju svakako razlikuju od obitelji nekada su: prilagodljivost i razumijevanje, jasne uloge i komunikacija, poticanje autonomije i samostalnog razvoja članova obitelji, te poticanje moralnih i etičkih smjernica odgoja (Golombok, 2000, prema Jurčević Lozančić, 2011). S druge strane pojavljuje se zabrinutost zbog raspada tradicionalnih obiteljskih vrijednosti zato što današnje obitelji razvijaju svoje vrijednosti na nesigurnom i nepoznatom teritoriju (Ehrensaft, 2002, prema Jurčević Lozančić, 2011).

Obitelj je u prošlosti bila jedina odgojna sredina djeteta. Danas se odgoj ostvaruje u mnogobrojnim odgojnim sredinama među kojima su najvažnije obitelj, predškolske ustanove, škola, sredine u kojima se provodi slobodno vrijeme, vršnjaci, proizvodne sredine te mediji (Rosić i Zloković, 2003).

3.2 Obitelj, mediji i vrijednosti

Nakon svega navedenog može se zaključiti kako su vrijednosti društva podložne promjenama, kako obitelji danas prenose drugačije društvene vrijednosti nego što su ih prenosile obitelji u prošlom stoljeću. Na promjenu društvenih vrijednosti utječe niz čimbenika od kojih se danas najviše izdvajaju mediji.

Poznato je da se djecom najlakše manipulira jer se nalaze u procesu razvijanja kritičkoga mišljenja te nemaju čvrste stavove i razvijen vlastiti vrijednosni sustav. To ne dozvoljava nikome, pa čak ni njihovoj obitelji, da isključivo prenose samo ono što oni smatraju ispravnim ili ono što društvo smatra poželjnim. Poticanje dječjeg razvoja se najčešće odnosi na različite postupke i događaje unutar obitelji koji pozitivno djeluju na dječji napredak u procesu odgoja. Obitelj danas ne zahtjeva samo poslušnost od djece nego i korištenje razuma. U literaturi (Polić, 2006) pojavljuje se pojam *svjedoka vrijednosti* koji označava osobu koja nije manipulator, ne ponaša se posesivno, ne želi da djeca budu njegovi sljedbenici te najčešće nije niti svjesna svog pozitivnog utjecaja na okolinu. Svjedok vrijednosti potiče znatiželju, želju za istraživanjem, predstavlja put prema oslobođenju od manipulacije, tj. potiče dječji razvoj pružajući im mogućnosti za propitkivanjem, istraživanjem, znatiželjom i čuđenjem (Polić, 2006). Takvim će se primjerom i pristupom najuspješnije prenijeti i vrijednosti unutar obitelji.

Kada se spominje manipulacija osim asocijacija kao što su upotrebljavanje i upravljanje nameće se i problem postojanja različitih oblika manipulacije. Vezano uz odgoj najčešći oblici manipulacije su manipulacija u obitelji i manipulacija putem medija. Sve se više govori o dvostrukom utjecaju medija, točnije o njihovim pozitivnim i negativnim utjecajima na dijete. Pozitivne utjecaje predstavljaju: dostupnost različitih informacija, približavanje određenih događaja, kulturno obogaćivanje te zabava, dok negativan utjecaj svakako predstavlja manipulacija te uz nju još i stvaranje lažnih idola, toleriranje jezične nekulture, poticanje nezdravog stila

života i socijalna pasivizacija (Miliša i Zloković, 2008). Ponekad se čini kao da mediji imaju posebnu moć u stvaranju „virtualne stvarnosti”, čime se gubi slika realnog svijeta, istina se ne razlikuje od laži, a forma postaje važnija od sadržaja. Kao što je navedeno mediji nisu jedini koji manipuliraju, obratimo pozornost na obitelj, tj. roditelje/skrbnike. Sam odnos između djeteta i roditelja zasniva se na određenoj ovisnosti koja predstavlja mogućnost za manipulaciju. Roditelji najčešće manipuliraju djecom putem pozitivnih i negativnih manipulirajućih poruka postavljajući sebe kao one superiornije (Miliša i Zloković, 2008). Ispravnim se smatra postaviti određene granice i djelovati u najboljem interesu svoga djeteta, a ne onemogućavati mu rast, razvoj i sazrijevanje zbog sebičnih razloga. Kao poticaj na razmišljanje poslužit će sljedeća pitanja: *Jesu li naši postupci u skladu s dječjom dobrobiti?* i *Jesmo li uvijek dovoljno svjesni svojih postupaka kako bismo nekada mogli uočiti neprimjerenost istih?* (Miliša i Zloković, 2008). Iako društvo, tj. socijalna okolina ima utjecaj na odgoj i stvaranje vrijednosti kod djece, rijetko reagira na situacije u kojima se roditelji neprimjerenom ponašaju smatrajući ih ne rizičnima ili privatnim stvarima pojedine obitelji. Često se ne zna što je potrebno veličati, a što osuđivati. Zbog toga se javlja potreba za odgojem za vrijednosti.

3.3 Odgoj za vrijednosti

Djeca suvremenog društva odrastaju unutar zamišljenog trokuta: vrtić/škola – obitelj – mediji (Jukić, 2013). Unutar toga trokuta izloženi su različitim sustavima vrijednosti čije je utjecaje teško predvidjeti i kontrolirati. Iako život djece unutar odgojno-obrazovnih institucija omogućava različite situacije u kojima se moralne vrijednosti izravno i neizravno prenose, slaba točka tih istih institucija je razvijanje moralnih vrijednosti, socijalnih kompetencija i toplih ljudskih odnosa koje će kasnije djeci najviše koristiti (više se odnosi na školu nego na vrtić) (Jukić, 2013).

Rakić i Vukušić (2008) iznose misao kako se obrazovanje u cjelini temelji na vrijednostima. Toomela (2008) prema Rakić i Vukušić (2008) govori kako se vrijednosti već nalaze u kurikulumima mnogih zemalja gdje su uz stjecanje znanja i vještina, vrijednosti važna sastavnica. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014) dokazuje navedeno vrijednostima koje se temelje na *Konvenciji o pravima djeteta*.

„Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje promiče planiranje i djelovanje odgoja i obrazovanja utemeljenog na vrijednostima koje bi iz perspektive povijesti, kulture, suvremenih događaja i projekcija budućnosti trebale unaprjeđivati intelektualni, društveni, moralni, duhovni i motorički razvoj djece, a to su: znanje, identitet, humanizam i tolerancija, odgovornost, autonomija i kreativnost.“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, str. 19)

Načela, vrijednosti i ciljevi iz *Nacionalnog kurikulumuma* služe za kreiranje kurikulumuma vrtića, gdje bi se navedene vrijednosti trebale promicati kroz svaku aktivnosti i odgojno-obrazovni rad zaposlenih. Za razliku od predškolskih ustanova u školama se fokus nalazi na obrazovanju djece, a manje na odgoju. Antisocijalna ponašanja mladih često se povezuje s nestajanjem tradicionalnih vrijednosti, bez istodobnog stvaranja novih (Etzioni, 2002, prema Rakić i Vukušić, 2008). Kao odgovor na rješenje toga problema javlja se odgoj za vrijednosti ističući važnost moralnog odgoja, ne umanjujući vrijednost znanja i kognitivne sfere razvoja djece u odgojno-obrazovnom procesu (Jukić, 2013).

Ne postoji jedinstven pristup odgoju za vrijednosti, no poučavanje za vrijednosti moglo bi se sažeti u dva glavna pristupa – izravan i neizravan.

U skladu s nazivom, izravan ili preskriptivan pristup odnosi se na otvoreno i izravno poučavanje temeljnih moralnih vrijednosti i vrlina koje se smatraju zajedničkim svim ljudima. Ovaj pristup izravno navodi sadržaj koji će se poučavati te donosi popis moralnih vrijednosti koje je potrebno usvojiti, a to su: odgovornost, prijateljstvo, hrabrost itd. takvim se pristupom ne stavlja naglasak na analizu tih vrijednosti koliko na poticanje učenika da se ponašaju u skladu s njima (Hooper i sur., 2003, prema Rakić i Vukušić, 2008). Za one koji se nikada nisu susreli s pojmom odgoja za vrijednosti i izravnim pristupom sigurno su se susreli s brojnim programima koji žele postići npr. veće samopoštovanje, obrazovati djecu i mlade o štetnim utjecajima droge, različiti treninzi socijalnih vještina i sl. Ono što im je zajedničko s odgojem za vrijednosti su metode, ciljevi i srha te se svi programi koji žele ukloniti neki od oblika negativnog ponašanja kod djece mogu svrstati u ovu grupu (Rakić i Vukušić, 2008).

Neizravan ili deskriptivan pristup stavlja naglasak na kritičko i kreativno razmišljanje, samostalno rješavanje problema i zaključivanje, što omogućava djeci da sama uvide što je moralno i ispravno (Hooper i sur., 2003, prema Rakić i Vukušić, 2008). Stoga neizravan pristup počiva na diskusiji o moralnim dilemama čime se

potiče moralno prosuđivanje djece i mladih. Pristup se koristi Kohlbergovom metodom moralnog razmišljanja, a sam Kohlberg protivio se poučavanju specifičnoga skupa vrijednosti smatrajući da su vrijednosti relativne s obzirom na različita društva (Lapsley i Narvaez, 2006, prema Rakić i Vukušić, 2008).

Iako pristupi djeluju odvojeno Veugleres (2000, prema Rakić i Vukušić, 2008) ističe pozitivne elemente svakog pristupa. Smatra da su i vještine razmišljanja (koje pripisuje neizravnom pristupu) i naglasak na univerzalnim vrijednostima (pripisane izravnom pristupu) podjednako važni elementi. To bi značilo znači da se djeca mogu poučavati o određenim grupama vrijednosti uz kritičko razmišljanje, propitivanje i diskusiju.

Postavlja se pitanje je li poučavanje o vrijednostima sprečavanje djetetove autonomije i mogućnosti da samostalno gradi mišljenja i usvaja vjerovanja. Tzv. moralni trening koji je u skladu s djetetovim uzrastom nema negativan utjecaj na djetetovu samostalnost u razmišljanju. Djecu je potrebno poticati da govore istinu, brinu za druge, poštuju ih te mnoge druge vrijednosti. Razvijanjem tih navika i stvaranjem vrijednosti kod djece ne znači da su one trajne i da se neće mijenjati jer će tijekom života testirati i promišljati vrijednosti koje su usvojili od roditelja/skrbnika, društva ili u odgojno-obrazovnim institucijama (Merry, 2005, prema Rakić i Vukušić, 2008).

Tako se kombinacijom oba navedena pristupa djeca se izlažu usvajanju općeprihvaćenim vrijednostima uz poticaj na kritičko razmišljanje, diskusije i rješavanje problema. Djeci je potrebno pružiti različite okvire unutar kojih će se kretati i na osnovu kojih će kasnije graditi svoje vrijednosne sustave. „Djeci trebaju biti predani etički principi, jer bez određenoga pokazatelja o tome što je dobro neće imati temelje na kojima će moći izgraditi autonomiju i racionalnost.“ (Rakić i Vukušić, 2008, str. 780). Osim djece u tom procesu nalaze se osobe koje provode odgoj za vrijednosti, a od njih se očekuje da kod djece razvijaju pozitivne vrijednosti (o sebi i svijetu), da stvaraju cjelovite ličnosti, prepoznaju potencijale i potiču jačanje moralnih vrijednosti i kritičnosti. To mogu biti roditelji/skrbnici, odgajatelji, učitelji i sl. Tu se susrećemo s problemima kako odrediti prave vrijednosti i kako motivirati djecu da prepoznaju vrijednosti, te da imaju potrebu za njima. „Djeca počinju učiti socijalne vrijednosti vrlo rano. U prve dvije godine života upijaju moralni osjećaj o tome što je

dobro, a što loše unutar kulture u kojoj žive (Fyffe i sur., 2004, prema Rakić i Vukušić, 2008, str. 780).

Jedno od rješenja je putem skrivenoga kurikuluma vrtića ili škole. Kroz skriveni kurikulum djeca prilikom boravka u odgojno-obrazovnoj ustanovi uče o vrijednostima kroz socijalne interakcije i dobivanjem poruka koje ponekad pamte cijeli život. Tako se na primjer mogu isticati vrijednosti poštovanja ljudskog dostojanstva, uvažavanje razlika, razumijevanje drugih i drugačijih, očuvanje i briga o okolišu što kasnije služi za razvijanje vrijednosti poput tolerancije, slobode, neovisnosti, samopoštovanja, iskrenosti i pravde (Jukić, 2013). Skriveni kurikulum vidljiv je u kulturi odgojno-obrazovne ustanove, osobinama djelatnika, predmetu koji nastavnik poučava ili aktivnostima koje se provode u odgojno-obrazovnoj skupini, kao i vrijednostima koje odgojitelji/nastavnici smatraju važnima. Vrijednosti koje su važne odgojitelju/nastavniku vidljive su kroz didaktičke materijale, kroz njihovo ponašanje i u odnosu koji imaju prema djeci te međusobno (Veuglers, 2000, prema Rakić i Vukušić, 2008). Primjeri i ponašanje su snažniji od riječi, stoga kroz skriveni kurikulum djeca uče o vrijednostima tijekom cijeloga boravka u odgojno-obrazovnoj sredini.

Područje odgoja za vrijednosti postaje značajno kada se prepoznaju zahtjevi suvremenog društva koji su postavljeni djeci i mladima, što iziskuje ranije djelovanje roditelja/skrbnika na razvoj vrijednosti kod djece unutar obitelji (Družinec, 2016). Iako ulogu u provedbi odgoja za vrijednosti preuzima odgojno-obrazovni sustav i njegovi programi, odgovornost obitelji prilikom kreiranja vrijednosnog sustava djeteta ne prestaje (Družinec, 2016). Naravno da nije svako odgojno djelovanje roditelja/skrbnika stručno, temelji se na vlastitom životnom iskustvu zbog kojega se djeci ponekad ne daje mogućnost za propitkivanjem, istraživanjem, znatiželjom i čuđenjem koje ih dovodi do vlastitih odgovora i spoznaja. Dakle, socijalizirajuća uloga odgojno-obrazovnih ustanova je izložiti dijete rasponu vrijednosti koje su prihvaćene u kulturi i društvu u kojemu živi uz pretpostavku da ustanove i roditelji/skrbnici imaju iste vrijednosti. Upravo iz ovoga dolazi najjača kritika izravnom poučavanju vrijednosti, smatrajući ga nametanjem onim pojedincima čiji sustav vrijednosti nije jednak društvenom (Rakić i Vukušić, 2008).

No, nije dovoljno samo kritizirati neprimjeren način prijenosa vrijednosti, nego je potrebo djelovati i na uzroke. Obitelj treba shvatiti važnost odgojnih postupaka

u kreiranju vrijednosnih sustava djece, više obratiti pozornost na utjecaj medija i djelovati u skladu s interesima koji su najbolji za dijete. Dakle, uloga obitelji je da potiče dijete na aktivnost, razvoj logičkog mišljenja i kritičkog prosuđivanja bez manipulacije koja će lažno poticati dječji razvoj i postignuća, te će tako prijenos vrijednosti biti najučinkovitiji. Uloga odgojno-obrazovnih ustanova je poštivati vrijednosti pojedine obitelji. Odgoj za vrijednosti se ne treba provoditi prema točno određenim smjernicama. Odgajatelji i učitelji temeljem postojećeg znanja koristeći navedene spoznaje mogu planirati programe i radionice za roditelje s temom iz područja prijenosa vrijednosti (Družinec, 2016).

„Pravila i vrijednosti utječu i značajno oblikuju djetetov razvoj i odgoj. Pri tome ne treba zaboraviti da odgoj za vrijednosti ne uključuje samo deklarativno znanje, već prihvaćanje vrijednosti kao važan dio životnih stajališta i življenje u skladu s vrijednostima.“ (Jurčević Lozančić, 2011, str. 144).

4. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

Rana istraživanja prijenosa vrijednosti usmjeravala su se prema pojedinačnim vrijednostima što je često dovodilo do nejednakih rezultata koje je bilo teško interpretirati (Ferić, 2009). Kasnije je mnogim istraživanjima utvrđena pozitivna povezanost između vrijednosti roditelja/skrbnika i vrijednosti njihove djece (Družinec, 2016). Povezano s prijenosom vrijednosti neka istraživanja pokazuju kako roditelji djeci u pravilu nastoje prenijeti vrijednosti za koje se sami zalažu. Visković (2013) pozivajući se na ranija istraživanja (primjerice Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec, A. 1993., Janković 1998.; 2004) navodi da su te vrijednosti ljubav i obitelj.

Istraživanja provedena od inozemnih autora kao što su Rohan i Zanna iz 1996. prema Družinec (2016) utvrdila su znatnu pozitivnu povezanost između vrijednosti roditelji i njihove odrasle djece. Autori su proveli istraživanje prijenosa vrijednosti, stavova i ponašanja roditelja na djecu te autoritarnih stavova roditelja. Istraživanje je provedeno sa muškim studentima i njihovim roditeljima. Također rezultati su pokazali kako je djetetova točna percepcija roditeljskih stavova ključna za usvajanje vrijednosti. Razumijevanje roditeljskih vrijednosti povećava pozitivan prijenos vrijednosti s roditelja na dijete kroz djetetovo odrastanje. Osim toga istraživanjem je također utvrđena transmisija konzervativnih stavova autoritarnih roditelja na djecu.

Također Ferić (2009) iznosi da su Baer i suradnici (1996) analizom podataka prikupljenih istraživanjem *World Values Survey* 1981.-1983. u 22 zemlje svijete, utvrdili da roditelji i to u svim zemljama uključenima u istraživanje kao najvažnije vrijednosti koje žele prenijeti svojoj djeci istakli: iskrenost, pristojnost, toleranciju i poštivanje drugih. To su vrijednosti koje se univerzalno percipiraju kao poželjne.

Istraživanja vrijednosti u Hrvatskoj započela su 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća (Ferić, 2009). Reić Ercegovac i Koludrović (2012, prema Družinec, 2016) istraživale su međugeneracijske razlike između majki i kćeri u vrijednosnim prioritetima i stavovima prema razvodu braka. Istraživanjem autorice su utvrdile postojanje značajne povezanosti u vrijednosnim prioritetima te stavovima prema razvodu braka unutar obitelji.

Također prijenos vrijednosti s roditelja na njihovu djecu potvrdilo je istraživanje iz 2013. u Osnovnoj školi Tučepi (Visković, 2013.). Ovo istraživanje potvrdilo je prijenos samo nekih vrijednosti, a to su: odgovornost, stvaralaštvo, neovisnost,

materijalna sigurnost i skrb o sebi privatnost. Vrijednosti za koje nije utvrđeno postojanje međugeneracijskog prijenosa su: pripadanje, uspješnost, solidarnost, zdravlje, ekološka svijest, skromnost, tradicijske vrijednosti, znanje i duhovnost. Isto istraživanje djelomično je potvrdilo jednu od hipoteza da postoji koleracija između pojedinih vrijednosti koje vode ponašanju i utječu na donošenje odluka.

Iako je često utvrđena pozitivna povezanost u prijenosu vrijednosti s roditelja/skrbnika na dijete ipak, u nekim radovima utvrđena je relativno niska povezanost između vrijednosnih orijentacija roditelja i djece (Hoge i sur., 1982, prema Visković, 2013). Visković (2013) ističe kako bi da postoji mogućnost ponovljena, longitudinalna istraživanja, ukazala na promjene vrijednosnih orijentacija mladih iz njezinog istraživanja, što je primjenjivo i na ostala.

5. METODOLOGIJA

5.1 Cilj istraživanja

Uvidom u literaturu i prethodna istraživanja cilj ovog istraživanja bio je ispitati sličnosti i razlike u vrijednosnim orijentacijama i prioritetima roditelja/skrbnika i njihove djece, tj. osoba koje su popunjavale upitnik. Istraživanjem se pokušalo uvidjeti koje su to vrijednosti koje dijele roditelji/skrbnici i djeca te koje su vrijednosti jednima važne i značajne, dok drugima nisu. Ovim se radom nastoji ispitati povezanost spola, dobi i statusa obrazovanja ispitanika s deset motivacijskih tipova vrijednosti iz upitnika, točnije imaju li spol, dob i obrazovanje utjecaj na odabir tipa motivacijske vrijednosti koju pojedinac prihvaća i živi.

5.2 Hipoteze istraživanja

HG Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost između vrijednosnih prioriteta ispitanika (djece) i procjena vrijednosnih prioriteta roditelja/ skrbnika.

Sukladno glavnoj hipotezi postavljene su sljedeće podhipoteze:

Hipoteza 1. Postoji statistički značajna razlika između vrijednosnih orijentacija ispitanika (djece) i procjena vrijednosnih orijentacija roditelja/ skrbnika.

Hipoteza 2. Postoji statistički značajna povezanost između procjena vrijednosnih orijentacija i spola ispitanika.

Hipoteza 3. Postoji statistički značajna povezanost u procjeni vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na dob.

Hipoteza 4. Postoji statistički značajna povezanost u procjeni vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na obrazovanje ispitanika.

5.3 Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika u provedenom istraživanju čine 202 osobe koje su rođene i/ili žive u Republici Hrvatskoj. Metodom slučajnog uzorka sveukupan broj ispitanika čini 87,6% (f=177) ispitanika ženskog spola i 12,4% (f=25) ispitanika muškog spola. Prema dobi najviše je ispitanika bilo u dobnoj skupini 18 do 27 godina i to njih 36,6% (f=74). Manje od 18 godina imalo je 3,5% ispitanika (f=7), 28 do 37 godina 11,9% (f=24), 38 do 47 12,4% (f=25), 48 do 57 24,8% (f=50), 58 do 67 9,4% (f=19) te više od 67 godina imalo je 1,5% ispitanika (f=3). Ispitivanjem je utvrđeno kako 42,1% (f=85) ispitanika ima stečenu srednju stručnu spremu, 33,7% (f=68) ispitanika visoku stručnu spremu, 20,8% (f=42) ispitanika višu stručnu spremu, 2% (f=4) ispitanika ima titulu magistra znanosti, te najmanji broj ispitanika odnosno 1,5% (f=3) ima završenu osnovnu školu.

5.4 Mjerni instrument

Za potrebe prikupljanja podataka korišten je anketni upitnik koji je bio dostupan u online formi. Ispitanici su istraživanju pristupili anonimno i dragovoljno, a prikupljanje podataka provedeno je tijekom ožujka i travnja 2019. godine.

Podaci su se prikupljali pomoću standardne verzije Schwartzovog Personal Value Questionnaire (PVQ) upitnika kojim se mjere vrijednosne orijentacije i vrijednosni prioriteti ispitanika kroz deset različitih motivacijskih tipova vrijednosti, njihovih motivacijskih ciljeva, kao i specifičnih vrijednosti koje ih predstavljaju. PVQ upitnik korišten za ovo istraživanje sastoji se od 42 tvrdnje koje se odnose na kratke opise profila osoba – čestice. Svaki profil opisuje ciljeve i želje kojima se implicitno ukazuje na pojedinu vrijednost koja je važna za tu osobu, čime se dobiva vrijednosni profil ispitanika i njegovog roditelja/skrbnika. Prilikom ispunjavanja upitnika, zadatak ispitanika je da uspoređi sebe sa svakim profilom osobe iz tvrdnji, a zatim jednog roditelja/skrbnika po izboru. Suglasnost s tvrdnjama ispitanici za sebe i za roditelja/skrbnika procjenjuju na šestostupanjskoj skali Likertovog tipa, 1 –6 (uopće nije poput mene, nije poput mene, malo poput mene, nešto poput mene, poput mene, jako poput mene). Na taj su način ispitanici procjenjivali i rangirali svoje vrijednosne prioritete

bez direktne povratne informacije o kojim se konkretnim vrijednostima radi (Schwartz, 2012, prema Bolčević, 2017).

Za potrebe ovog istraživanja u PVQ upitnik uneseno je nekoliko izmjena. Iz izvornog PVQ upitnika preuzete su sve tvrdnje, njih 40, no, 28. tvrdnja rastavljena je na dvije. Zapravo kreirana su dva profila osoba koja se odnose na istu specifičnu vrijednost, tj. tvrdnja pripada istom motivacijskom tipu vrijednosti. Na kaju upitnika je dodana i čestica kojom su ispitanici procjenjivali je li im važno da njihov sustav vrijednosti bude jednak sustavu vrijednosti roditelja/skrbnika kojega su procjenjivali.

6. REZULTATI I RASPRAVA

Prikupljeni podaci obrađeni su u SPSS programu (Statistical Program for the Social Science).

Vrijednosni prioriteti ispitanika (Prilog 1.) i procjena vrijednosnih prioriteta jednog od roditelja/skrbnika (Prilog 2.) ispitivali su se prema popisu specifičnih vrijednosti koje je Schwartz (1992) iznio i definirao u okviru teorije univerzalnog sadržaja i strukture vrijednosti. Specifične vrijednosti bile su procjenjivane česticama PVQ upitnika (Prilog 3.) Vrijednosne orijentacije ispitanika (Prilog 1.) i njihovih roditelja/skrbnika (Prilog 2.) ispitivale su se prema deset motivacijskih tipova vrijednosti. Zbrojem dobivenih rezultata (aritmetičkih sredina) specifičnih vrijednosti podijeljenog s brojem specifičnih vrijednosti unutar pojedinog motivacijskog tipa vrijednosti dobiveni su podaci koji su korišteni prilikom rangiranja motivacijskih tipova vrijednosti za ispitanike te za roditelje/skrbnike. Podaci za specifične vrijednosti iz Priloga 1. i Priloga 2. preuzeti su iz Tablice 3., dok su podaci za motivacijske tipove vrijednosti nastali na temelju podataka za specifične vrijednosti.

Tablica 3. Deskriptivna statistika – usporedni prikaz srednjih vrijednosti za svaku tvrdnu iz upitnika, tj. za svaku specifičnu vrijednost

Tvrdnja	Specifična vrijednost	M za ispitanike	SD za ispitanike	M za roditelje	SD za roditelje
1. Važno joj je smišljati nove ideje, biti kreativna i originalna.	kreativnost	4.61	1.188	3.61	1.523
2. Važno joj je bogatstvo. Želi imati puno novca i skupe stvari.	bogatstvo	2.71	1.375	2.65	1.404
3. Misli da je važno da se svaku osobu na svijetu tretira jednako. Vjeruje da svi trebaju imati jednake šanse u životu.	jednakost	5.52	0.836	4.91	1.309
4. Vrlo joj je važno da pokazuje svoje sposobnosti. Želi da se ljudi dive onome što čini.	sposobnost	3.62	1.476	3.45	1.506
5. Važno joj je da živi u sigurnim okruženjima.	obiteljska sigurnost	5.41	0.900	5.40	0.963
6. Misli da je važno činiti puno različitih i novih stvari u životu.	raznovrstan život	4.69	1.183	3.37	1.391
7. Misli da ljudi trebaju stalno slijediti pravila, čak i onda kada ih nitko ne gleda.	poslušnost	3.99	1.493	4.20	1.354
8. Važno joj je da sluša ljude koji su različiti od nje. Čak i kada se ne slaže s njima, ipak ih želi razumjeti.	razumijevanje	4.90	1.120	3.84	1.426
9. Vjeruje da ljudi trebaju biti zadovoljni s onim što imaju.	umjerenost	4.40	1.328	4.53	1.316
10. Važno joj je da čini stvari koje joj pružaju zadovoljstvo i u svemu traži zabavu.	zadovoljstvo	4.67	1.215	3.60	1.372
11. Voli biti slobodna sama odlučivati, planirati i izabrati svoje aktivnosti.	sloboda	5.34	0.976	4.57	1.272
12. Vrlo joj je važno pomoći ljudima oko sebe.	uslužnost	5.31	0.911	5.01	1.209
13. Važno joj je biti vrlo uspješna i impresionirati druge ljude.	uspješnost	3.74	1.381	3.35	1.411
14. Misli da država mora biti na oprezu protiv unutarnjih i vanjskih prijetnji.	nacionalna sigurnost	3.57	1.589	3.81	1.550

15. Voli riskirati i uvijek traži avanture.	odvažnost	3.24	1.461	2.32	1.230
16. Važno joj je da se uvijek ponaša prikladno. Želi izbjeći činiti bilo što za što bi ljudi rekli da je pogrešno.	samodisciplina	3.96	1.410	4.35	1.349
17. Važno joj je da preuzima odgovornost za provedbu različitih zadataka. Želi da ljudi čine ono što ona govori.	društvena moć	3.47	1.443	3.67	1.556
18. Važno joj je da bude odana svojim prijateljima.	odanost	5.56	0.772	4.90	1.281
19. Važna joj je briga o okolišu.	očuvanje okoliša	4.82	1.177	4.39	1.379
20. Religijsko vjerovanje joj je važno i slijedi religijska pravila.	religioznost	3.21	1.858	3.61	1.836
21. Važno joj je da stvari budu organizirane i čiste.	čistoća	4.98	1.086	4.80	1.320
22. Voli biti znatiželjna i pokušava razumjeti sve moguće stvari.	znatiželja	4.96	1.078	4.00	1.329
23. Vjeruje da bi svi ljudi svijeta trebali živjeti u harmoniji i miru.	tolerancija	5.32	0.930	4.84	1.257
24. Misli da je važno biti ambiciozna.	ambicioznost	4.65	1.176	3.98	1.382
25. Misli da je najbolje činiti stvari na tradicionalne načine i držati se običaja.	poštivanje tradicije	2.87	1.369	4.21	1.393
26. Važno joj je uživanje u životnim zadovoljstvima.	zadovoljstvo	4.90	1.156	4.09	1.390
27. Podržavajuća je u odnosu na druge osobe i njihove potrebe.	uslužnost	5.05	0.896	4.53	1.309
28. Vjeruje da uvijek treba pokazivati poštovanje prema svojim roditeljima i starijim ljudima.	poštivanje roditelja i starijih	5.21	1.101	5.36	1.164
29. Važno joj je da bude poslušna.	poštivanje roditelja i starijih	3.46	1.425	3.72	1.488
30. Želi da se svi tretiraju pravedno osobito slabiji, čak i ako ih ne poznaje.	društvena pravda	5.43	0.796	5.12	1.058
31. Voli iznenađenja i uzbuđljiv život.	uzbuđljiv život	4.31	1.299	3.20	1.321
32. Zdravlje joj je jako važno.	zdravlje	5.29	0.907	5.05	1.143

33. Teži biti bolja od drugih.	ambicioznost	3.98	1.384	3.67	1.429
34. Važno joj je oprostiti ljudima koji su ju povrijedili.	spremnost na promjene	4.18	1.422	3.94	1.441
35. Važno joj je biti neovisna.	samostalnost	5.31	0.965	4.77	1.370
36. Važno joj je imati stabilnu vlast. Brine se o tome da socijalni poredak bude zaštićen.	društveni poredak	4.09	1.432	4.00	1.364
37. Nastoji nikada ne uznemiriti ili iritirati druge.	uslužnost	4.30	1.426	4.03	1.454
38. Vrlo joj je važno dobro se zabavljati i uživati u životu.	uživanje u životu	4.45	1.234	3.59	1.402
39. Važno joj je biti ponizna, skromna i neprimjetna.	poniznost	3.03	1.574	3.35	1.548
40. Voli biti vođa.	autoritet	3.43	1.650	3.39	1.618
41. Vjeruje da ljudi trebaju živjeti u skladu s prirodom.	jedinstvo s prirodom	4.60	1.298	4.13	1.412
42. Važno joj je da njezin sustav vrijednosti bude jednak sustavu vrijednosti njezinih roditelja/skrbnika.	/	3.60	1.477	/	/

6.1 Vrijednosne orijentacije i vrijednosni prioriteti ispitanika

Prilikom ispitivanja vrijednosnih prioriteta djece, točnije ispitanika, utvrđeno je kako najviše rangiraju sljedeće vrijednosti: *odanost*, *jednakost*, *društvena pravda*, *obiteljska sigurnost* i *sloboda*. Ovisno o motivacijskim tipovima vrijednosti navedenih pet najviše rangiranih vrijednosti pripadaju u sljedeće skupine: *dobrohotnost* (odanost), *univerzalizam* (jednakost i društvena pravda), *sigurnost* (obiteljska sigurnost) te *nezavisnost* (sloboda). Nadalje, vrijednosti kojima ispitanici pripisuju najmanju važnost su: *odvažnost*, *religioznost*, *poniznost*, *bogatstvo* i na posljednjem mjestu *poštivanje tradicije*. Prema motivacijskom tipu vrijednosti, navedene vrijednosti pripadaju u sljedeće skupine: *poticaj* (odvažnost), *moć* (bogatstvo) te *tradicija* (religioznost, poniznost i poštivanje tradicije). Također je usporedbom s posljednjim profilom osobe iz upitnika, tj. testiranjem čestice *sličnost vrijednosnog sustava* utvrđeno kako ispitanici smatraju kako je opisana osoba iz tvrdnje: „Važno joj

je da njezin sustav vrijednosti bude jednak sustavu vrijednosti njezinih roditelja/skrbnika.“, *malo poput njih*.

Ispitivanjem vrijednosnih orijentacija utvrđeno je kako najvišu vrijednost postižu motivacijski tipovi vrijednosti *univerzalizam*, *nezavisnost* i *dobrohotnost*, dok najmanju vrijednost postižu motivacijski tipovi vrijednosti *postignuće*, *tradicija* i *moć*. Opisano je vidljivo iz Priloga 1. Prema rezultatima je također vidljivo kako su dominantne vrijednosne orijentacije ispitanika vezane uz motivacijske tipove vrijednosti koji su usmjereni prema sljedećim ciljevima: razumijevanje, poštovanje, prihvaćanje i zaštita dobrobiti svih ljudi i prirode; sloboda misli i djela, kreativnost, istraživanje novog te očuvanje i unapređivanje dobrobiti ljudi s kojima je pojedinac u čestom osobnom kontaktu (Schwartz, 1992, prema Ferić, 2009). Nasuprot tome, u vrijednosnim orijentacijama ispitanika primjećuje se odmak od motivacijskih tipova vrijednosti koji su usmjereni prema ciljevima kao što su: ostvarivanje osobnog uspjeha kroz iskazivanje kompetencije u skladu s društvenim standardima; poštovanje, prihvaćanje i održavanje običaja i ideja tradicijske kulture ili religije kojoj pojedinac pripada te društveni status i prestiž, kontrola i dominacija nad pojedincima i materijalnim dobrima (Schwartz, 1992, prema, Ferić, 2009).

6.2 Procjena vrijednosnih orijentacija i vrijednosnih prioriteta roditelja/skrbnika

Procjenom vrijednosnih prioriteta roditelja ili skrbnika od strane njihove djece utvrđeno je kako ispitanici smatraju da su kod roditelja najviše rangirane sljedeće vrijednosti: *obiteljska sigurnost*, *poštivanje roditelja i starijih*, *društvena pravda*, *zdravlje*, i *uslužnost*. Ovisno o motivacijskim tipovima vrijednosti navedenih pet najviše rangiranih vrijednosti pripadaju u sljedeće skupine: *sigurnost* (obiteljska sigurnost, zdravlje), *konformizam* (poštivanje roditelja i starijih), *univerzalizam* (društvena pravda) i *dobrohotnost* (uslužnost). Nadalje, vrijednosti kojima roditelji ili skrbnici pripisuju najmanju važnost, prema procjenama ispitanika, su: *uspješnost*, *poniznost*, *uzbudljiv život*, *bogatstvo* te na posljednjem mjestu *odvažnost*. Prema motivacijskom tipu vrijednosti, navedene vrijednosti pripadaju u sljedeće skupine: *postignuće* (uspješnost), *tradicija* (poniznost), *poticaj* (uzbudljiv život i odvažnost) i *moć* (bogatstvo).

Ispitanici su procjenjivali i vrijednosne orijentacije roditelja ili skrbnika te je utvrđeno kako najvišu vrijednost postižu motivacijski tipovi vrijednosti *sigurnost*, *univerzalizam* i *dobrohotnost*, dok najmanju vrijednost postižu motivacijski tipovi vrijednosti *postignuće*, *moć* i *poticaj*. Opisano je vidljivo iz Priloga 2. Prema rezultatima je također vidljivo kako su dominantne vrijednosne orijentacije roditelja ili skrbnika prema procjeni ispitanika vezane uz motivacijske tipove vrijednosti koji su usmjereni prema sljedećim ciljevima: sklad, stabilnost i sigurnost unutar društva, međuljudskih odnosa ili samog pojedinca; razumijevanje, poštovanje, prihvaćanje i zaštita dobrobiti svih ljudi i prirode te očuvanje i unapređivanje dobrobiti ljudi s kojima je pojedinac u čestom osobnom kontaktu (Schwartz, 1992, prema Ferić, 2009). Nasuprot tome, u procjeni vrijednosnih orijentacija roditelja i skrbnika primjećuje se odmak od motivacijskih tipova vrijednosti koji su usmjereni prema ciljevima kao što su: ostvarivanje osobnog uspjeha kroz iskazivanje kompetencije u skladu s društvenim standardima; društveni status i prestiž, kontrola i dominacija nad pojedincima i materijalnim dobrima te uzbuđenje, novost, izazov u životu (Schwartz, 1992, prema, Ferić, 2009).

6.3 Usporedba vrijednosnih prioriteta ispitanika i njihovih roditelja/skrbnika

Usporedbom vrijednosnih prioriteta ispitanika i njihovih roditelja/skrbnika, govoreći o najviše rangiranim vrijednostima, utvrđena je sličnost u vrijednosnim prioritetima koji se odnose na sljedeće vrijednosti: *društvena pravda*, *uslužnost* i *obiteljska sigurnost*. Nasuprot tome, rangiranje specifičnih vrijednosti pokazuje značajne razlike kod vrijednosti sloboda, jednakost i odanost koje su značajnije za ispitanike te poštivanje roditelja i starijih te zdravlje koje značajnije procjenjuju ispitanici za svoje roditelje i skrbnike. Govoreći o najniže rangiranim vrijednostima postoji sličnost u vrijednostima *bogatstvo*, *odvažnost* i *poniznost*, dok se razlike u najniže rangiranim vrijednostima uočavaju kad se govori o vrijednostima *religioznost* i *poštivanje tradicije* koje najmanje značajnima procjenjuju ispitanici, odnosno *uspješnost* i *uzbudljiv život* koje najmanje značajnima procjenjuju roditelji. Vezano uz navedeno, može se zaključiti kako je hipoteza HG koja glasi *Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost između vrijednosnih prioriteta ispitanika (djece) i procjena vrijednosnih prioriteta roditelja/ skrbnika* djelomično potvrđena.

Istraživanjem za ovaj diplomski rad pokušale su se ispitati i utvrditi vrijednosne orijentacije i vrijednosni prioriteti ispitanika (djece) i njihovih roditelja ili skrbnika. Kroz pojedinačne zadatke istraživanja najprije su se ispitali vrijednosni prioriteti ispitanika gdje su rezultati pokazali kako ispitanici najviše rangiraju vrijednosti *odanost, jednakost, društvena pravda, obiteljska sigurnost i sloboda*, dok su najniže rangirali vrijednosti *odvažnost, religioznost, poniznost, bogatstvo i poštivanje tradicije*. Nadalje, ispitivale su se vrijednosne orijentacije ispitanika prema Schwartzovim motivacijskim tipovima vrijednosti gdje se pokazalo kako su vrijednosna obilježja ispitanika najviše usmjerena prema *univerzalizmu, nezavisnosti i dobrohotnosti*, a najmanje prema *postignuću, tradiciji i moći*. Dobiveni rezultati su djelomično u skladu s rezultatima istraživanja Bolčević (2017) koja je provela slično istraživanje s djecom adolescentima te njihovim roditeljima za diplomski rad na temu *Vrijednosne orijentacije i vrijednosni prioriteti djece i njihovih roditelja*. Poklapanja u rezultatima prema Bolčević (2017) vidljiva su u vrijednostima *sloboda, odanost, jednakost i društvena pravda* kao najviše rangirane vrijednosti, te *bogatstvo, religioznost, poštivanje tradicije i odvažnost* kao najniže rangirane vrijednosti prema odgovorima djece starije adolescentne dobi. Gotovo jednaki rezultati vidljivi su prilikom rangiranja motivacijskih tipova vrijednosti *univerzalizam, nezavisnost i dobrohotnost* kod ispitanika iz ovog istraživanja te djece adolescenata iz istraživanja Bolčević (2017). Vrijednosna obilježja kod obje skupine ispitanika usmjerena su prema *nezavisnosti, univerzalizmu i dobrohotnosti* kao najviše rangiranim motivacijskim tipovima vrijednosti, dok su *tradicija i moć* najniže rangirani. Navedeni rezultati mogli bi se objasniti činjenicom da populacija u istraživanju za ovaj diplomski rad u najvećem postotku pripada dobnoj skupini od 18 do 27 godina, što je slično populaciji istraživanja s kojim su rezultati uspoređeni. Bolčević (2017) također iznosi rezultate istraživanja kojega je provela Knafo (2002, prema Lebedina Manzoni, 2007) koje je na uzorku adolescenata u devetnaest različitih zemalja pokazalo kako su dvije dominantne vrijednosne orijentacije mladih *nezavisnost i dobrohotnost*. Autorica Lebedina Manzoni (2007) tako zaključuje da su mladima, bez obzira na različite demografske razlike, iste vrijednosti najvažnije (Bolčević, 2017). Vrijednosti i vrijednosne orijentacije mladih, ali i cjelokupne populacije od osobite su važnosti za razvoj društva (Miliša i sur., 2015). Upravo su vrijednosti putokazi koji pokazuju smjer u kojem se mijenja određena kultura ili društvo, zbog toga su zanimljive i mnogim istraživačima (Miliša i sur., 2015). Jednaki rezultati istraživanja tako mogu ukazati na

shvaćanje sustava vrijednosti kao univerzalnog koncepta (Lebedina Manzoni, 2007, prema Bolčević, 2017). Daljnje usporedbe istraživanja, koja kao podlogu postavljaju Schwartzovu teoriju univerzalnog sadržaja i strukture vrijednosti, donose sljedeća preklapanja. Rezultati istraživanja kojega su provele Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010), na uzorku od 122 studenta prve godine diplomskog studija na Filozofskom fakultetu u Osijeku, pokazuju kako studenti na popisu najvažnijih vrijednosti ističu *slobodu*, *jednakost*, i *obiteljsku sigurnost*, dok kao najmanje važne vrijednosti između ostalog ističu *bogatstvo* i *poštivanje tradicije* (Bočević, 2017). Promatrajući vrijednost *obiteljska sigurnost* može se zaključiti kako su ju studenti u istraživanju Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010) i ispitanici u istraživanju za ovaj diplomski rad istakli kao jednu od najvažnijih vrijednosti. Također su ispitanici procijenili kako ju njihovi roditelji i skrbnici najviše rangiraju, baš kao i u istraživanju s kojim je rađena usporedba. Upravo zbog toga može se govoriti o prijenosu vrijednosti *obiteljska sigurnost* unutar obitelji. S druge strane ispitanici gore navedenog istraživanja ističu *spособnost* kao značajnu vrijednost dok je u ovom radu ispitanici procjenjuju kao jednom od najmanje značajnih, baš kao i istraživanju Bolčević (2017). Sličnosti u vrijednosnim prioritetima uočavaju se i u istraživanju Hrnjak (2008) na uzorku srednjoškolaca završnih razreda gimnazije iz Zagreba i Skopja koji ponovo ističu vrijednosti *sloboda*, *odanost* i *obiteljska sigurnost* među najvažnijima, dok je razlika opet vidljiva kod vrijednosti *spособnost* koju srednjoškolci ističu kao važnu dok je ispitanici iz ovog rada rangiraju među posljednjima. Vrijednost *zdravlje* prema istraživanju Hrnjak (2008) ističe se kao najvažnije, dok ju ispitanici ovog istraživanja postavljaju na deveto mjesto za razliku procjene, za svoje roditelje/skrbnike, prema kojoj je na četvrtom mjestu. Struktura temeljnih vrijednosti utvrđena u istraživanjima vrijednosnih sustava mladih u Hrvatskoj postavlja *ljubav* i *prijateljstvo* na najvažnije mjesto među vrijednostima (Radin, 2002, prema Rakić i Vukušić, 2008). *Prijateljstvo* iz gore navedenog istraživanja mogli bismo usporediti s vrijednosti *odanost* jer čestica koja opisuje profil zamišljene osobe za tu specifičnu vrijednost glasi „Važno joj je da bude odana svojim prijateljima.“.

Prema istraživanju Franc, Šakić i Ivančić (2002) adolescentima najvažnije mjesto zauzima vrijednost *zdravlje*, dok se na dnu njihove hijerarhije nalaze vrijednosti vezane uz novac i razonodu koje se mogu smatrati usko vezanima uz specifičnu vrijednost *bogatstvo* ili uz motivacijski tip vrijednosti *hedonizam*. Sličnost između

istraživanja iz ovoga rada te gore navedenog istraživanja je u rangiranju vrijednosti *bogatstva* koja zauzima gotovo posljednje mjesto u oba istraživanja. Današnje društvo često ističe *hedonizam* iznad ostalih vrijednosti, ispitanici ovog istraživanja rangirali su ga na četvrto mjesto, gotovo jednako kao i *sigurnost*. U istraživanju koje su proveli Franc, Sučić i Šakić (2008) uporabom osamnaest pojedinačnih vrijednosti i njihovim grupiranjem stvorili su tri vrijednosne orijentacije: samoostvarujuća, tradicionalna te utilitarno-hedonistička vrijednosna orijentacija. Rezultati spomenutog istraživanja ukazuju na povezanost društveno nepoželjnog i antisocijalnog ponašanja s hedonističkom vrijednosnom orijentacijom mladih, dok ta povezanost ne postoji s tradicionalnom i samoostvarujućom orijentacijom. Stoga autori govore kako se hedonistička orijentacija može smatrati rizičnim čimbenikom u procesu socijalizacije mladih (Miliša, i sur., 2015). Analiza već spomenutog istraživanja Franc i sur. (2002) s obzirom na zastupljenost vrijednosnih orijentacija pokazuje da je kod adolescenata na prvom mjestu samoostvarujuća, zatim tradicionalna te hedonistička orijentacija, za razliku od ovog rada gdje je motivacijski tip *tradicije* gotovo posljednji, a *hedonizam* se nalazi u sredini. Poklapanje se može uočiti u najviše rangiranoj vrijednosnoj orijentaciji koja bi prema Schwartzu predstavljala *nezavisnost*, koju ispitanici rangiraju kao drugi najvažniji motivacijski tip vrijednosti.

Prilikom usporedbe vrijednosnih prioriteta i vrijednosnih orijentacija djece i roditelja rezultati ukazuju na određene sličnosti, ali i na razlike između odgovora ispitanika za procjenu svojih vrijednosti te procjenu vrijednosti roditelja ili skrbnika. Ispitanici su za svoje roditelje i skrbnike istaknuli vrijednosne prioritete *obiteljska sigurnost, poštivanje roditelja i starijih, društvena pravda, zdravlje i uslužnost* kao najvažnije, a *uspješnost, poniznost, uzbudljiv život, bogatstvo i odvažnost* kao najmanje važne. Prema vrijednosnim orijentacijama, dobiveni rezultati pokazuju kako najvišu vrijednost kod procjena za roditelje/skrbnike postižu motivacijski tipovi vrijednosti *sigurnost, univerzalizam i dobrohotnost*, dok je za ispitanike na prvom mjestu *univerzalizam*, a na drugom *nezavisnost*. Upravo je *nezavisnost* prema procjenama za roditelje/skrbnike rangirana peta, baš kao što je *sigurnost* koja je za roditelje/skrbnike na prvom mjestu, a za ispitanike rangirana na petom. Visković (2013) u rezultatima svoga istraživanja ističe da ne postoji značajna razlika u odnosu na motivacijski tip vrijednosti *sigurnost*, što kod ovog rada nije tako. Također se iz navedenog može zaključiti kako su vrijednosni prioriteta i vrijednosne orijentacije

roditelja/skrbnika usklađene. Takvi rezultati prema Bolčević (2017) odgovaraju rezultatima istraživanja kojega su proveli Schwartz i Bardi (2001) u okviru kojega se pokazalo kako odrasli najviše vrednuju one vrijednosti i iskazuju vrijednosne orijentacije koje pripadaju između ostalog motivacijskim tipovima vrijednosti *dobrohotnost* i *univerzalizam*, dok se među najniže rangiranim vrijednostima nalaze *poticaj* i *moć*.

U odnosu na dosad navedeno, uočene sličnosti između odgovora ispitanika i njihovih procjena, gledajući prvu četvrtinu najviše rangiranih vrijednosti, su u vrijednostima *samostalnost*, *jednakost*, *tolerancija*, *društvena pravda*, *uslužnost*, *odanost*, *poštivanje roditelja i starijih*, *obiteljska sigurnost* i *zdravlje*. Nadalje, su uočene sličnosti u najniže rangiranim vrijednostima (zadnja četvrtina) *bogatstvo*, *autoritet*, *spособnost*, *uspješnost*, *odvažnost*, *religioznost* i *poniznost*. Visković (2013) iz rezultata vlastitog istraživanja ističe činjenicu da su djeca *zdravlje* i *duhovnost*, koje su prema Schwartzovoj tipologiji vrijednosti starijih generacija, procijenila značajnije nego roditelji. Unutar ovog rada dogodilo se slaganje s rangiranjem navedenih vrijednosti. *Zdravlje* je prema rangu u obje skupine među najviše rangiranima, dok je *religioznost/duhovnost* najniže rangirana. Rezultati najviše i najniže rangiranih vrijednosti ispitanika i procjene za njihove roditelje/skrbnike uglavnom su u skladu s većinom istraživanja provedenih nad uzorkom djece i njihovih roditelja. Temeljem toga, izvodi se zaključak kako između ispitanika i njihovih roditelja/skrbnika postoji značajan dio vrijednosti koje su im zajedničke. Samim postojanjem i poklapanjem u vrijednosnim prioritetima možemo govoriti o međugeneracijskom prijenosu vrijednosti, točnije o uspješnosti prijenosa određenih vrijednosti unutar obitelji. Rezultati potvrđuju tvrdnu kako će djeca usvojiti neke od vrijednosti roditelja, što znači da roditelji nisu jedini koji imaju utjecaj ja stvaranje vrijednosnog sustava svoje djece. Nasuprot su rezultati koji ukazuju na razlike u vrijednosnim prioritetima. Najznačajnije razlike, prema rangu vrijednosnih prioriteta za 10 ili više mjesta, su u vrijednostima *zadovoljstvo*, *uživanje u životu*, *raznovrstan život*, *uzbudljiv život*, *kreativnost*, *razumijevanje*, *umjerenost*, *poštivanje tradicije*, *poslušnost* i *samodisciplina* kao što je vidljivo iz Tablice 4.

Tablica 4. Usporedba razlika ranga vrijednosnih prioriteta ispitanika i procjene vrijednosnih prioriteta roditelja/skrbnika

MOTIVACIJSKI TIP VRIJEDNOSTI	SPECIFIČANA VRIJEDNOST	RANG (specifična vrijednost) ISPITANICI	RANG (specifična vrijednost) RODITELJI/SKRBNICI
HEDONIZAM	zadovoljstvo	18.	32.
	uživanje u životu	22.	33.
POTICAJ	raznovrstan život	17.	36.
	uzbudljiv život	24.	39.
	kreativnost	20.	30.
UNIVERZALIZAM	razumijevanje	14.	25.
TRADICIJA	umjerenost	23.	13.
	poštivanje tradicije	41.	16.
KONFORMIZAM	poslušnost	28.	17.
	samodisciplina	30.	15.

Iz tablice je vidljivo kako prva skupina razlika u specifičnim vrijednostima pripada motivacijskim tipovima *hedonizam*, *poticaj* i *univerzalizam*. Specifične vrijednosti iz prve skupine ispitanici rangiraju više za razliku od procjene rangiranja specifičnih vrijednosti za roditelje/skrbnike. Nadalje, specifične vrijednosti *umjerenost*, *poštivanje tradicije*, *poslušnost* i *samodisciplina* koje pripadaju motivacijskim tipovima *tradicija* i *konformizam* ispitanici smatraju značajno manje važnima u usporedbi s roditeljima/skrbnicima. Visković (2013) je u svojem istraživanju utvrdila kako prema Schwartzovoj tipologiji postoji značajna razlika u vrijednosnim orijentacijama *postignuće*, *univerzalizam* i *dobrohotnost*, što se samo djelomično poklapa s rezultatima ovog rada. Međutim, utvrđeno je kako s obzirom na motivacijske tipove vrijednosti *tradicija* i *konformizam* postoji značajna razlika između roditelja i djece, baš kao što je i u ovom radu prikazano u Tablici 3. Uočene razlike između nekoliko različitih istraživanje moguće je tumačiti s obzirom na drugačiji društveno-kulturalni kontekst u kojem su se vrijednosne orijentacije djece i njihovih roditelja ispitivale (Bolčević, 2017), s obzirom na razlike u spolu i dobi, te samim načinom ispitivanja razlika (procjena ispitanika za roditelje/skrbnike ili ispunjavanje upitnika od strane roditelja/ispitanika). Također valja napomenuti kako su istraživanja koja se bave proučavanjem povezanosti vrijednosnih orijentacija rijetka, a posebice ona koja kao podlogu uzimaju Schwartzovu teoriju univerzalnog

sadržaja i strukture vrijednosti (Bolčević, 2017). Dakle, preporučljivo je da se izvedeni zaključci sagledaju s određenim oprezom.

Kako bi se utvrdile statističke razlike između odgovora ispitanika i procjena ispitanika za roditelje/skrbnike proveden je t test, čiji su rezultati prikazani u Tablici 5.

Tablica 5. Razlike u procjenama motivacijskih tipova između odgovora ispitanika i procjena ispitanika za roditelje/skrbnike

PAROVI MOTIVACIJSKIH TIPOVA VRIJEDNOSTI	t	p
1. par KONFORMIZAM_I – KONFORMIZAM_R/S	-1.913	.057
2. par TRADICIJA_I – TRADICIJA_R/S	-7.289	.000
3. par DOBROHOTNOST_I – DOBROHOTNOST_R/S	5.596	.000
4. par UNIVERZALIZAM_I – UNIVERZALIZAM_R/S	8.258	.000
5. par NEZAVISNOST_I – NEZAVISNOST_R/S	10.563	.000
6. par POTICAJ_I – POTICAJ_R/S	12.151	.000
7. par HEDONIZAM_I – HEDONIZAM_R/S	10.665	.000
8. par POSTIGNUĆE_I – POSTIGNUĆE_R/S	3.657	.000
9. par MOĆ_I – MOĆ_R/S	-.484	.629
10. par SIGURNOST_I – SIGURNOST_R/S	.975	.331

Vidljivo je kako postoji statistički značajna razlika u procjenama za sve parove gdje je p jednak ili manji od 0,05, točnije postoji statistički značajna razlika za procjene kod sljedećih parova: *tradicija*, *dobrohotnost*, *univerzalizam*, *nezavisnost*, *poticaj*, *hedonizam* i *postignuće*. Iako ne postoji statistička razlika u procjeni ispitanika za motivacijski tip vrijednosti *sigurnost*, razlika je vidljiva u rangiranju motivacijskog tipa (Prilog 1. i Prilog 2.). Stoga se Hipoteza 1. koja glasi *Postoji statistički značajna razlika između vrijednosnih orijentacija ispitanika (djece) i procjena vrijednosnih orijentacija roditelja/ skrbnika djelomično prihvaća*.

„Vrijednosne orijentacije odraslih (punoljetnih) osoba ukazuju na utjecaj životnog iskustva, obrazovnog statusa i dobi ispitanika kao indikatora.“ (Visković, 2013, str. 268). Slijede rezultati ispitivanja povezanosti vrijednosnih orijentacija prema spolu, dobi i obrazovanju ispitanika.

6.4 Povezanost procjene vrijednosnih orijentacija i spola ispitanika

Korelacijskom analizom (Spearmanov koeficijent korelacije) istražena je povezanost procjene vrijednosnih orijentacija i spola ispitanika. Obradom podataka utvrđeno je postojanje statistički blage povezanosti spola ispitanika i nekoliko varijabli. Preciznije utvrđeno je da kod ispitanika postoji statistički značajna povezanost procjene varijable *konformizam* ($r=0.220$, $p=0.002$) u odnosu na spol ispitanika. Također je prilikom procjena za roditelje/skrbnike utvrđena statistički značajna povezanost procjene varijable *konformizam* ($r=0.185$, $p=0.008$) u odnosu na spol ispitanika. Za varijablu *dobrohotnost* ($r=0.171$, $p=0.015$) kod ispitanika je ponovno utvrđena statistički značajna povezanost, dok kod procjena za roditelje/skrbnike nije. Statistički značajna povezanost varijabli u odnosu na spol ispitanika još je utvrđena kod varijabli *univerzalizam* ($r=0.147$, $p=0.037$) i *sigurnost* ($r=0.177$, $p=0.012$), ponovo samo za odgovore ispitanika. Potrebno je istaknuti kako kod motivacijskog tipa *konformizma* govorimo o značajnijoj povezanosti na razini $p \leq 0.01$, a kod motivacijskih tipova *dobrohotnost*, *univerzalizam* i *sigurnost* o manjoj značajnosti na razini $p \leq 0.05$. Pomoću ove analize Hipoteza 2. *Postoji statistički značajna povezanost između procjena vrijednosnih orijentacija i spola ispitanika* je djelomično potvrđena.

6.5 Povezanost procjene vrijednosnih orijentacija ispitanika i njihovih roditelja roditelja/skrbnika te dobi ispitanika

Prilikom statističke obrade podataka jednosmjerna analiza varijance pokazala je postojanje statistički značajne razlike kod određenih varijabli. Navedeno je prikazano u Tablici 6., što djelomično potvrđuje Hipotezu 3. *Postoji statistički značajna povezanost u procjeni vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na dob.*

Tablica 6. Motivacijski tipovi vrijednosti kod kojih postoji statistički značajna povezanost u procjeni vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na dob ispitanika.

MOTIVACIJSKI TIP VRIJEDNOSTI		F	p
KONFORMIZAM_ISPITANICI	između grupa	3.182	.005
TRADICIJA_ISPITANICI	između grupa	3.485	.003
UNIVERZALIZAM_ISPITANICI	između grupa	2.605	.019
HEDONIZAM_ISPITANICI	između grupa	2.186	.046
SIGURNOST_ISPITANICI	između grupa	3.178	.005

Dakle, utvrđena je statistički značajna razlika između skupina u odnosu na varijablu *konformizam*, *tradicija*, *univerzalizam*, *hedonizam* i *sigurnost* te je stoga rađena i *post hoc* analiza gdje se koristio Bonferroni test.

Tablica 7. Rezultati *post hoc* usporedbi za varijablu *konformizam_ispitanici* u odnosu na varijablu *dob ispitanika*

(I) DOB	(J) DOB	Rezultati aritmetičkih sredina (I – J)	p
manje od 18 godina	18 - 27	-2.48263	1.000
	28 - 37	-3.22024	1.000
	38 - 47	-4.50857	.534
	48 - 57	-3.28857	1.000
	58 - 67	-5.63910	.147
	više od 67 godina	-10.42857*	.031
18 - 27	28 - 37	-.73761	1.000
	38 - 47	-2.02595	1.000
	48 - 57	-.80595	1.000
	58 - 67	-3.15647	.198
	više od 67 godina	-7.94595	.092
28 - 37	38 - 47	-1.28833	1.000
	48 - 57	-.06833	1.000
	58 - 67	-2.41886	1.000
	više od 67 godina	-7.20833	.267
38 - 47	48 - 57	1.22000	1.000
	58 - 67	-1.13053	1.000
	više od 67 godina	-5.92000	.835
48 - 57	58 - 67	-2.35053	1.000
	više od 67 godina	-7.14000	.232
58 - 67	više od 67 godina	-4.78947	1.000

* $p \leq ,05$

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni testa, utvrđena je statistički značajna razlika ($p \leq ,05$) samoprocjene vrijednosti konformizma između ispitanika mlađih od 18 godina i ispitanika starijih od 67 godina u odnosu na ispitanike od 18 do 67 godina starosti. Rezultati pokazuju kako ispitanici mlađi od 18 godina pozitivnije procjenjuju vrijednost konformizma od ispitanika starijih od 67 godina, što je vidljivo u Tablici 7.

Tablica 8. Rezultati *post hoc* usporedbi za varijablu *tradicija_ispitanici* u odnosu na varijablu *dob ispitanika*

(I) DOB	(J) DOB	Rezultati aritmetičkih sredina (I – J)	p
manje od 18 godina	18 - 27	-1.70656	1.000
	28 - 37	-3.23810	1.000
	38 - 47	-2.65143	1.000
	48 - 57	-1.15143	1.000
	58 - 67	-3.15038	1.000
	više od 67 godina	-10.90476*	.006
18 - 27	28 - 37	-1.53153	1.000
	38 - 47	-.94486	1.000
	48 - 57	.55514	1.000
	58 - 67	-1.44381	1.000
	više od 67 godina	-9.19820*	.007
28 - 37	38 - 47	.58667	1.000
	48 - 57	2.08667	1.000
	58 - 67	.08772	1.000
	više od 67 godina	-7.66667	.078
38 - 47	48 - 57	1.50000	1.000
	58 - 67	-.49895	1.000
	više od 67 godina	-8.25333*	.037
48 - 57	58 - 67	-1.99895	1.000
	više od 67 godina	-9.75333*	.003
58 - 67	više od 67 godina	-7.75439	.080

* $p \leq ,05$

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni testa, utvrđena je statistički značajna razlika ($p \leq ,05$) samoprocjene vrijednosti tradicije između ispitanika mlađih od 18 godina, ispitanika 18 – 27 godina, ispitanika 38 – 47 godina, 48 – 57 godina i ispitanika starijih od 67 godina u odnosu na ispitanike od 28 – 37 godina i 58 – 67 godina. Rezultati pokazuju kako ispitanici mlađi od 18 godina pozitivnije procjenjuju vrijednost

tradicije od ispitanika starijih od 67 godina. Isto tako je i za ispitanike 18 – 27, 38 – 47 i 48 – 57 koji također pozitivnije procjenjuju vrijednost tradicije u odnosu na ispitanike starije od 67 godina. Navedeno je prikazano u Tablici 8.

Tablica 9. Rezultati *post hoc* usporedbi za varijablu *univerzalizam_ispitanici* u odnosu na varijablu *dob ispitanika*

(I) DOB	(J) DOB	Rezultati aritmetičkih sredina (I – J)	p
manje od 18 godina	18 - 27	-1.97683	1.000
	28 - 37	-.32143	1.000
	38 - 47	-2.77143	1.000
	48 - 57	-2.27143	1.000
	58 - 67	-4.30827	.298
	više od 67 godina	-5.23810	1.000
18 - 27	28 - 37	1.65541	1.000
	38 - 47	-.79459	1.000
	48 - 57	-.29459	1.000
	58 - 67	-2.33144	.470
	više od 67 godina	-3.26126	1.000
28 - 37	38 - 47	-2.45000	.644
	48 - 57	-1.95000	.998
	58 - 67	-3.98684*	.024
	više od 67 godina	-4.91667	.898
38 - 47	48 - 57	.50000	1.000
	58 - 67	-1.53684	1.000
	više od 67 godina	-2.46667	1.000
48 - 57	58 - 67	-2.03684	1.000
	više od 67 godina	-2.96667	1.000
58 - 67	više od 67 godina	-.92982	1.000

* $p \leq ,05$

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni testa, utvrđena je statistički značajna razlika ($p \leq ,05$) samoprocjene vrijednosti univerzalizma između ispitanika 28 – 37 godina i ispitanika 58 – 67 godina starosti u odnosu na ispitanike iz dobnih skupina mlađi od 18 godina, 18 – 27, 38 – 47, 48 – 57 i starijih od 67 godina. Rezultati pokazuju kako ispitanici koji pripadaju dobnjoj skupini 28 – 37 godina pozitivnije procjenjuju vrijednost univerzalizma od ispitanika koji pripadaju dobnjoj skupini 58 – 67 godina, što je vidljivo u Tablici 9.

Tablica 10. Rezultati *post hoc* usporedbi za varijablu *hedonizam_ispitanici* u odnosu na varijablu *dob ispitanika*

(I) DOB	(J) DOB	Rezultati aritmetičkih sredina (I – J)	p
manje od 18 godina	18 - 27	.61004	1.000
	28 - 37	1.03571	1.000
	38 - 47	1.60571	1.000
	48 - 57	1.68571	1.000
	58 - 67	2.96992	.482
	više od 67 godina	1.95238	1.000
18 - 27	28 - 37	.42568	1.000
	38 - 47	.99568	1.000
	48 - 57	1.07568	.973
	58 - 67	2.35989*	.042
	više od 67 godina	1.34234	1.000
28 - 37	38 - 47	.57000	1.000
	48 - 57	.65000	1.000
	58 - 67	1.93421	.689
	više od 67 godina	.91667	1.000
38 - 47	48 - 57	.08000	1.000
	58 - 67	1.36421	1.000
	više od 67 godina	.34667	1.000
48 - 57	58 - 67	1.28421	1.000
	više od 67 godina	.26667	1.000
58 - 67	više od 67 godina	-1.01754	1.000

* $p \leq ,05$

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni testa, utvrđena je statistički značajna razlika ($p \leq ,05$) samoprocjene vrijednosti hedonizma između ispitanika koji pripadaju dobnoj skupini 18 – 27 godina i onih koji pripadaju dobnoj skupini 58 – 67 godina. Rezultati pokazuju kako ispitanici 58 – 67 godina starosti pozitivnije procjenjuju vrijednost hedonizma za razliku od ispitanika 18 – 27 godina. Opisani rezultati vidljivi su u tablici 10.

Tablica 11. Rezultati *post hoc* usporedbi za varijablu *sigurnost_ispitanici* u odnosu na varijablu *dob ispitanika*

(I) DOB	(J) DOB	Rezultati aritmetičkih sredina (I – J)	p
manje od 18 godina	18 - 27	-3.28571	.450
	28 - 37	-4.16071	.157
	38 - 47	-4.48571	.080
	48 - 57	-3.00571	.818
	58 - 67	-5.49624*	.013
	više od 67 godina	-6.95238	.114
18 - 27	28 - 37	-.87500	1.000
	38 - 47	-1.20000	1.000
	48 - 57	.28000	1.000
	58 - 67	-2.21053	.365
	više od 67 godina	-3.66667	1.000
28 - 37	38 - 47	-.32500	1.000
	48 - 57	1.15500	1.000
	58 - 67	-1.33553	1.000
	više od 67 godina	-2.79167	1.000
38 - 47	48 - 57	1.48000	1.000
	58 - 67	-1.01053	1.000
	više od 67 godina	-2.46667	1.000
48 - 57	58 - 67	-2.49053	.224
	više od 67 godina	-3.94667	1.000
58 - 67	više od 67 godina	-1.45614	1.000

* $p \leq ,05$

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni testa, utvrđena je statistički značajna razlika ($p \leq ,05$) samoprocjene vrijednosti sigurnosti između ispitanika mlađih od 18 godina i ispitanika koji pripadaju dobnoj skupini 58 – 67 godina. Rezultati vidljivi u Tablici 11. pokazuju kako ispitanici mlađi od 18 godina pozitivnije procjenjuju vrijednost sigurnosti od ispitanika iz dobne skupine 58 – 67 godina.

Opisano je kako okolina i odgoj oblikuju stavove pojedinca pa tako i vrijednosti kojima daje prednost u usporedbi s nekim drugima. Autorica rada ističe kako je to jedan od glavnih uzroka razlika između ispitanika. Također ističe kako do razlike u procjenama dolazi zbog različitog životnog iskustva ispitanika i različitih uvjeta odrastanja.

6.6 Razlika procjene vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na obrazovanje ispitanika

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika kod procjene vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na obrazovanje ispitanika korištena je jednosmjerna analiza varijance. Rezultati jednosmjerne analize varijance, zavisnih varijabli u odnosu na obrazovanje ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju, ne pokazuju statistički značajne razlike. Stoga se Hipoteza 4. *Postoji statistički značajna povezanost u procjeni vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika i vrijednosnih orijentacija ispitanika s obzirom na obrazovanje ispitanika* u potpunosti odbacuje.

ZAKLJUČAK

Ovim se diplomskim radom kroz teorijski dio nastojalo prikazati što su to vrijednosti, vrijednosni sustavi, što je proces prijenosa vrijedosti, te koja je uloga pojedinca i obitelji prilikom definicije navedenih pojmova. Prijenos vrijednosti unutar obitelji ne možemo jednoznačno odrediti zbog složenosti definicije obitelji u današnje vrijeme. Ono što prienos vrijednosti unutar obitelji najčešće podrazumijeva je usvajanje temeljnih ljudskih i kulturnih vrijednosti te stavova i navika za odgovorno moralno djelovanje pojedinca. Osim vlastitih vrijednosti, roditelji i skrbnici prenose na i vrijednosti okoline unutar koje žive, a proces prijenosa vrijednosti odvija se u tri koraka: od početnog djetetovog percipiranja ponašanja roditelja, preko shvaćanja što roditelj time poručuje do djetetove odluke o prihvaćanju ili odbijanju vrijednosti koje roditelj nastoji prenijeti (Grusec i Goodnow, 1994, prema Družinec, 2016).

Istraživački dio diplomskog rada imao je za cilj ispitati sličnosti i razlike u vrijednosnim orijentacijama i prioritetima roditelja/skrbnika i njihove djece koja su ispunjavala upitnik. Također se ispitala povezanost spola, dobi i statusa obrazovanja ispitanika s deset motivacijskih tipova vrijednosti iz upitnika, točnije imaju li spol, dob i obrazovanje utjecaj na odabir tipa motivacijske vrijednosti koju pojedinac prihvaća i živi. Nakon provedenog istraživanja i usporedbom vrijednosnih prioriteta ispitanika i njihovih roditelja/skrbnika može se zaključiti kako je došlo do prijenosa vrijednosti, naravno ne svih već samo pojedinih. Istraživanje u pokazalo kako govoreći o najviše rangiranim vrijednostima postoji sličnost u vrijednosnim prioritetima koji se odnose na sljedeće vrijednosti: *društvena pravda*, *uslužnost* i *obiteljska sigurnost*. Razlike se mogu uočiti u rangiranju vrijednosti *sloboda*, *jednakost* i *odanost* koje su značajnije za ispitanike te *poštivanje roditelja* i *starijih te zdravlje* koje značajnije procjenjuju ispitanici za svoje roditelje i skrbnike. Kada je riječ o najniže rangiranim vrijednostima postoji sličnost u vrijednostima *bogatstvo*, *odvažnost* i *poniznost*. Također u upitnik za ovo istraživanje dodan još jedan profil osobe i testirala se čestica *sličnost vrijednosnog sustava*. Utvrđeno je kako ispitanici smatraju kako je opisana osoba iz tvrdnje: „Važno joj je da njezin sustav vrijednosti bude jednak sustavu vrijednosti njezinih roditelja/skrbnika.“, *malo poput njih*. Rezultati ovog istraživanja djelomično potvrđuju glavnu hipotezu koja glasi *Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost između vrijednosnih prioriteta ispitanika (djece) i procjena vrijednosnih prioriteta roditelja/ skrbnika*. Takav rezultat ide u prilog tvrdnji da djeca djelomično usvajaju

vrijednosti koje im roditelji ili skrbnici nastoje prenijeti unutar obitelji. Gotovo je nemoguće utvrditi gdje je dijete usvojilo, tj. odlučilo prihvatiti određenu vrijednost kao vlastitu, jer se vrijednosti najčešće usvajaju spontano, bez izravnog poučavanja. Također instrument istraživanja ne može pokazati koliko su zapravo ispitanici svjesni svojih vrijednosti, rezultati su samo procjene. Vrijednosti nam ne pokazuju samo kakvu djecu želimo, već kakvo društvo želimo stvoriti. Svaka osoba posjeduje određene vrijednosti i izražava ih kroz ponašanje, mišljenje te cjelokupnim načinom života (Rakić i Vukušić, 2008). Vrijednosti se primarno usvajaju unutar obitelji gdje je i prijenos vrijednosti najizraženiji. U vezi s time, roditelji i skrbnici su kao prvi i najvažniji odgojitelji svoje djece pozvani u obiteljskom okruženju prenositi različite moralne, odgojne i obiteljske vrijednosti te norme prihvatljivog društvenog ponašanja (Bolčević, 2017). Osim obiteljskog prijenosa vrijednosti značajan je i onaj koji se događa unutar odgojno-obrazovne ustanove (vrtić, škola i dr.). Uloga vrijednosti u obrazovanju je neupitna. Čini se kako je danas zaista fokus samo na sadržaju, tj. gradivu, a manje na vrijednostima i moralnom rasuđivanju. To je vidljivo i među odgajateljima i učiteljima koji temu vrijednosti rijetko uključuju u svoj rad. Kako bi se to promijenilo u obrazovnome procesu bilo bi korisno pitati suradnike da navedu desetak vrijednosti kojima daju prednost (Miliša, Dević i Perić, 2015). Navedene vrijednosti bi se mogle uskladiti s vrijednostima Nacionalnog kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2014) i poslužiti kao temelj aktivnostima u vrtiću ili organizirati radionice na satu razrednika (igrokazi, vođene fantazije i sl.).

Prema Bolčević (2017) neke od dodatnih preporuka za daljnja istraživanja vrijednosti u obiteljskom kontekstu su istražiti kako djeca percipiraju vrijednosti svojih roditelja te postoji li ovisno o tome, povezanost njihovih vrijednosnih orijentacija i vrijednosnih prioriteta. Također se preporučuje uzeti u obzir i neke druge varijable kao što su dob djeteta ili roditeljski stil odgoja.

LITERATURA

- Altaras Penda, I. (2005). Temeljne vrijednosti Europske Unije – od utopije do stvarnosti. *Politička misao*, 42(3), 157–172.
- Asikuzun, E., i Kildan, A. O. (2014). An examination of the values which the parents of preschool students want their children to acquire. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 116, 3700–3704.
- Bojović, Ž., Vasilijević, D. i Sudzilovski, D. (2015). Vrijednosti i vrijednosne orijentacije studenata, budućih učitelja i odgojitelja. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 17(4), 11-35.
- Bolčević, V. (2017). *Vrijednosne orijentacije i vrijednosni prioriteti djece i njihovih roditelja* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu.
- Bouillet, D. (2004). Odnos mladih prema vrijednostima i činiteljima obiteljskog života. *Sociologija sela*, 42(1/2), 173-194.
- Družinec, V. (2016). Transfer vrijednosti s roditelja na djecu. *Školski vjesnik*, 65(3), 475-488.
- Ferić, I. (2009). *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*. Zagreb: Alinea.
- Franc, R., Šakić, V. i Ivičić, I. (2002). Vrednote i vrijednosne orijentacije adolescenata: hijerarhija i povezanost sa stavovima i ponašanjima. *Društvena istraživanja*, 11(2-3 (58-59)), 215-238.
- Hrnjak, M. (2008). *Usporedba hijerarhija vrijednosti i strukture vrijednosnog sustava srednjoškolaca iz Zagreba i Skopja* (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu
- Jukić, R. (2013). Moralne vrijednosti kao osnova odgoja. *Nova prisutnost*, 11(3), 401-416.
- Jurčević-Lozančić, A. (2005). *Izazovi odrastanja – predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
- Jurčević Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. 13(4), 122-150.
- Miliša, Z., Zloković, J. (2008). *Odgoj i manipulacija djecom u obitelji i medijima*. Zagreb: MarkoM usluge.
- Miliša, Z., Dević, J. i Perić, I. (2015). Kriza vrijednosti kao kriza odgoja. *Mostariensia: časopis za humanističke znanosti*, 19(2), 7-20.

- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.* (2014).
Republika Hrvatska Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Nikodem, K. i Aračić, P. (2005). Obitelj u transformaciji. U J. Baloban (ur.) *U potrazi za identitetom: Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Europa* (str. 145-178). Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Polić, M. (2006). *Filozofija i odgoj u suvremenom društvu*. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.
- Rakić, V. i Vukušić, S. (2008). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. *Društvena istraživanja*, 19(4/5), 771-795.
- Rosić, V. i Zloković, J. (2003). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo d.o.o. Đakovo.
- Sekulić, D. (2014). *Identitet i vrijednosti*. Zagreb: Politička kultura.
- Rimac, I. (2016.) Vrijednosti u hrvatskom društvu i mogućnost političkog konsenzusa. U D. Sekulić (ur.) *Vrijednosti u Hrvatskom društvu*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Visković, I. (2013). Međugeneracijski prijenos vrijednosti s roditelja na djecu adolescente u općini Tučepi. *Školski vjesnik*, 62(2/3), 253-268.
- Visković, I. (2018.) Kultura zajednica u kojoj odrasta dijete rane i predškolske dobi. U A. Višnjić Jevtić i I. Visković (ur.) *Izazovi suradnje: razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*. (str. 15-67). Zagreb: Alfa.

Mrežni izvori

A proposal for measuring value orientations across nations

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/core_ess_questionnaire/ES_S_core_questionnaire_human_values.pdf (2.7.2019.)

PRILOZI I DODACI

PRILOG 1. Rezultati vrijednosnih prioriteta i vrijednosnih orijentacija ispitanika

MOTIVACIJSKI TIP VRIJEDNOSTI	OPIS PROFILA – ČESTICA	SPECIFIČNA VRIJEDNOST	ARITMETIČKA SREDINA (M)	RANG (specifična vrijednost)	ARITMETIČKA SREDINA (M)	RANG (motivacijski tip vrijednosti)
MOĆ	Važno joj je bogatstvo. Želi imati puno novca i skupe stvari.	bogatstvo	2.71	40.	3.20	10.
	Važno joj je da preuzima odgovornost za provedbu različitih zadataka. Želi da ljudi čine ono što ona govori.	društvena moć	3.47	34.		
	Voli biti vođa.	autoritet	3.43	36.		
POSTIGNUĆE	Vrlo joj je važno da pokazuje svoje sposobnosti. Želi da se ljudi dive onome što čini.	sposobnost	3.62	32.	4.00	8.
	Važno joj je biti vrlo uspješna i impresionirati druge ljude.	uspješnost	3.74	31.		
	Misli da je važno biti ambiciozna.	ambicioznost	4.65	19.		
	Teži biti bolja od drugih.	ambicioznost	3.98	29.		
HEDONIZAM	Važno joj je da čini stvari koje joj pružaju zadovoljstvo i u svemu traži zabavu.	zadovoljstvo	4.67	18.	4.67	4.
	Važno joj je uživanje u životnim zadovoljstvima.	zadovoljstvo	4.90	15.		
	Vrlo joj je važno dobro se zabavljati i uživati u životu.	uživanje u životu	4.45	22.		
POTICAJ	Misli da je važno činiti puno različitih i novih stvari u životu.	raznovrstan život	4.69	17.	4.08	7.
	Voli riskirati i uvijek traži avanture.	odvažnost	3.24	37.		
	Voli iznenađenja i uzbudljiv život.	uzbudljiv život	4.31	24.		
NEZAVISNOST	Važno joj je smišljati nove ideje, biti kreativna i originalna.	kreativnost	4.61	20.	5.06	2.
	Voli biti slobodna sama odlučivati, planirati i izabrati svoje aktivnosti.	sloboda	5.34	5.		
	Voli biti znatiželjna i pokušava razumjeti sve moguće stvari.	znatiželja	4.96	13.		
	Važno joj je biti neovisna.	samostalnost	5.31	8.		
UNIVERZALIZAM	Misli da je važno da se svaku osobu na svijetu tretira jednako. Vjeruje da svi trebaju imati jednake šanse u životu.	jednakost	5.52	2.	5.10	1.
	Važno joj je da sluša ljude koji su različiti od nje. Čak i kada se ne slaže s njima, ipak ih želi razumjeti.	razumijevanje	4.90	14.		
	Važna joj je briga o okolišu.	očuvanje okoliša	4.82	16.		
	Vjeruje da bi svi ljudi svijeta trebali živjeti u harmoniji i miru.	tolerancija	5.32	6.		
	Želi da se svi tretiraju pravedno osobito slabiji, čak i ako ih ne poznaje.	društvena pravda	5.43	3.		
	Vjeruje da ljudi trebaju živjeti u skladu s prirodom.	jedinstvo s prirodom	4.60	21.		
DOBROHOTNOST	Vrlo joj je važno pomoći ljudima oko sebe.	uslužnost	5.31	7.	4.88	3.
	Važno joj je da bude odana svojim prijateljima.	odanost	5.56	1.		
	Podržavajuća je u odnosu na druge osobe i njihove potrebe.	uslužnost	5.05	11.		
	Važno joj je oprostiti ljudima koji su ju povrijedili.	spremnost na opraštanje	4.18	26.		
	Nastoji nikada ne uznemiriti ili iritirati druge.	uslužnost	4.30	25.		
TRADICIJA	Vjeruje da ljudi trebaju biti zadovoljni s onim što imaju.	umjerenost	4.40	23.	3.23	9.
	Religijsko vjerovanje joj je važno i slijedi religijska pravila.	religioznost	3.21	38.		
	Misli da je najbolje činiti stvari na tradicionalne načine i držati se običaja.	poštivanje tradicije	2.27	41.		
	Važno joj je biti ponizna, skromna i neprimjetna.	poniznost	3.03	39.		

KONFORMIZAM	Misli da ljudi trebaju stalno slijediti pravila, čak i onda kada ih nitko ne gleda.	poslušnost	3.99	28.	4.16	6.
	Važno joj je da se uvijek ponaša prikladno. Želi izbjeći činiti bilo što za što bi ljudi rekli da je pogrešno.	samodisciplina	3.96	30.		
	Vjeruje da uvijek treba pokazivati poštovanje prema svojim roditeljima i starijim ljudima.	poštovanje roditelja i starijih	5.21	10.		
	Važno joj je da bude poslušna.	poštovanje roditelja i starijih	3.46	35.		
SIGURNOST	Važno joj je da živi u sigurnim okruženjima.	obiteljska sigurnost	5.41	4.	4.67	5.
	Važno joj je da živi u sigurnim okruženjima.	nacionalna sigurnost	3.57	33.		
	Važno joj je da stvari budu organizirane i čiste.	čistoća	4.98	12.		
	Zdravlje joj je jako važno.	zdravlje	5.29	9.		
	Važno joj je imati stabilnu vlast. Brine se o tome da socijalni poredak bude zaštićen.	društveni poredak	4.09	27.		
SLIČNOST VRIJEDNOSNOG SUSTAVA	Važno joj je da njezin sustav vrijednosti bude jednak sustavu vrijednosti njezinih roditelja/skrbnika	/	3.60	/	/	/

PRIOLOG 2. Rezultati procjene vrijednosnih prioriteta i vrijednosnih orijentacija roditelja/skrbnika (procjene od strane ispitanika)

MOTIVACIJSKI TIP VRIJEDNOSTI	OPIS PROFILA – ČESTICA	SPECIFIČNA VRIJEDNOST	ARITMETIČKA SREDINA (M)	RANG (specifična vrijednost)	ARITMETIČKA SREDINA (M)	RANG (motivacijski tip vrijednosti)
MOĆ	Važno joj je bogatstvo. Želi imati puno novca i skupe stvari.	bogatstvo	2.65	40.	3.24	9.
	Važno joj je da preuzima odgovornost za provedbu različitih zadataka. Želi da ljudi čine ono što ona govori.	društvena moć	3.67	29.		
	Voli biti vođa.	autoritet	3.39	35.		
POSTIGNUĆE	Vrlo joj je važno da pokazuje svoje sposobnosti. Želi da se ljudi dive onome što čini.	sposobnost	3.45	34.	3.61	8.
	Važno joj je biti vrlo uspješna i impresionirati druge ljude.	uspješnost	3.35	37.		
	Misli da je važno biti ambiciozna.	ambicioznost	3.98	23.		
HEDONIZAM	Teži biti bolja od drugih.	ambicioznost	3.67	28.	3.76	7.
	Važno joj je da čini stvari koje joj pružaju zadovoljstvo i u svemu traži zabavu.	zadovoljstvo	3.60	32.		
	Važno joj je uživanje u životnim zadovoljstvima.	zadovoljstvo	4.09	19.		
POTICAJ	Vrlo joj je važno dobro se zabavljati i uživati u životu.	uživanje u životu	3.59	33.	2.96	10.
	Misli da je važno činiti puno različitih i novih stvari u životu.	raznovrstan život	3.37	36.		
	Voli riskirati i uvijek traži avanture.	odvažnost	2.32	41.		
NEZAVISNOST	Voli iznenađenja i uzbudljiv život.	uzbudljiv život	3.20	39.	4.24	5.
	Važno joj je smišljati nove ideje, biti kreativna i originalna.	kreativnost	3.61	30.		
	Voli biti slobodna sama odlučivati, planirati i izabrati svoje aktivnosti.	sloboda	4.57	11.		
	Voli biti znatiželjna i pokušava razumjeti sve moguće stvari.	znatiželja	4.00	21.		
UNIVERZALIZAM	Važno joj je biti neovisna.	samostalnost	4.77	10.	4.54	2.
	Misli da je važno da se svaku osobu na svijetu tretira jednako. Vjeruje da svi trebaju imati jednake šanse u životu.	jednakost	4.91	6.		
	Važno joj je da sluša ljude koji su različiti od nje. Čak i kada se ne slaže s njima, ipak ih želi razumjeti.	razumijevanje	3.84	25.		
	Važna joj je briga o okolišu.	očuvanje okoliša	4.39	14.		
	Vjeruje da bi svi ljudi svijeta trebali živjeti u harmoniji i miru.	tolerancija	4.84	8.		
	Želi da se svi tretiraju pravedno osobito slabiji, čak i ako ih ne poznaje.	društvena pravda	5.12	3.		
DOBRUHOTNOST	Vjeruje da ljudi trebaju živjeti u skladu s prirodom.	jedinstvo s prirodom	4.13	18.	4.48	3.
	Vrlo joj je važno pomoći ljudima oko sebe.	uslužnost	5.01	5.		
	Važno joj je da bude odana svojim prijateljima.	odanost	4.90	7.		
	Podržavajuća je u odnosu na druge osobe i njihove potrebe.	uslužnost	4.53	12.		
	Važno joj je oprostiti ljudima koji su ju povrijedili.	spremnost na opraštanje	3.94	24.		
TRADICIJA	Nastoji nikada ne uznemiriti ili iritirati druge.	uslužnost	4.03	20.	3.93	6.
	Vjeruje da ljudi trebaju biti zadovoljni s onim što imaju.	umjerenost	4.53	13.		
	Religijsko vjerovanje joj je važno i slijedi religijska pravila.	religioznost	3.61	31.		
	Misli da je najbolje činiti stvari na tradicionalne načine i držati se običaja.	poštivanje tradicije	4.21	16.		
KONFORMIZAM	Važno joj je biti ponizna, skromna i neprimjetna.	poniznost	3.35	38.	4.41	4.
	Misli da ljudi trebaju stalno slijediti pravila, čak i onda kada ih nitko ne gleda.	poslušnost	4.20	17.		
	Važno joj je da se uvijek ponaša prikladno. Želi izbjeći činiti bilo što za što bi ljudi rekli da je pogrešno.	samodisciplina	4.35	15.		
	Vjeruje da uvijek treba pokazivati poštovanje prema svojim roditeljima i starijim ljudima.	poštovanje roditelja i starijih	5.36	2.		
SIGURNOST	Važno joj je da bude poslušna.	poštovanje roditelja i starijih	3.72	27.	4.61	1.
	Važno joj je da živi u sigurnim okruženjima.	obiteljska sigurnost	5.40	1.		
	Važno joj je da živi u sigurnim okruženjima.	nacionalna sigurnost	3.81	26.		
	Važno joj je da stvari budu organizirane i čiste.	čistoća	4.80	9.		
	Zdravlje joj je jako važno.	zdravlje	5.05	4.		
SIGURNOST	Važno joj je imati stabilnu vlast. Brine se o tome da socijalni poredak bude zaštićen.	društveni poredak	4.00	22.		

PRILOG 3. PVQ upitnik – Prijenos vrijednosti unutar obitelji

Poštovani,

za potrebe izrade diplomskoga rada na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu provodim istraživanje na temu "Prijenos vrijednosti unutar obitelji" čiji je cilj ispitati sličnosti i razlike u vrijednosnim orijentacijama roditelja/skrbnika i njihove djece (Vas).

Vaša anonimnost je zajamčena, a dobiveni rezultati će se koristiti isključivo za potrebe izrade diplomskog rada. Za ispunjavanje anketnog upitnika bit će vam potrebno oko 15 minuta.

Zahvaljujem Vam na suradnji i odvojenom vremenu!

Spol

- M
- Ž

Dob

- manje od 18 godina
- 18-27
- 28-37
- 38-47
- 48-57
- 58-67
- više od 67 godina

Obrazovanje

- OŠ
- SSS
- VŠS
- VSS
- mr.
- dr.

Upitnik vrijednosti

Ispred Vas se nalazi Schwartzov PVQ upitnik vrijednosti koji sadrži opise profila 42 različite osobe. Vaš je zadatak pročitati opis profila svake osobe i razmislite koliko Vam je osoba slična te označiti odgovor od 1 do 6 (1 - opisana osoba uopće nije poput mene, 6 - opisana osoba je jako poput mene).

Također Vas molim da ispod svakog opisa označite koliko je ta osoba slična jednom od Vaših roditelja ili skrbnika. Potrebno je kod svake tvrdnje dati odgovor za istog roditelja ili skrbnika.

Navedene tvrdnje odnose se na oba spola.

1. Važno joj je smišljati nove ideje, biti kreativna i originalna.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

2. Važno joj je bogatstvo. Želi imati puno novca i skupe stvari.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

3. Misli da je važno da se svaku osobu na svijetu tretira jednako. Vjeruje da svi trebaju imati jednake šanse u životu.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

4. Vrlo joj je važno da pokazuje svoje sposobnosti. Želi da se ljudi dive onome što čini.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

5. Važno joj je da živi u sigurnim okruženjima.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

6. Misli da je važno činiti puno različitih i novih stvari u životu.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

7. Misli da ljudi trebaju stalno slijediti pravila, čak i onda kada ih nitko ne gleda.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

8. Važno joj je da sluša ljude koji su različiti od nje. Čak i kada se ne slaže s njima, ipak ih želi razumjeti.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

9. Vjeruje da ljudi trebaju biti zadovoljni s onim što imaju.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

10. Važno joj je da čini stvari koje joj pružaju zadovoljstvo i u svemu traži zabavu.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

11. Voli biti slobodna sama odlučivati, planirati i izabrati svoje aktivnosti.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

12. Vrlo joj je važno pomoći ljudima oko sebe.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

13. Važno joj je biti vrlo uspješna i impresionirati druge ljude.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

14. Misli da država mora biti na oprezu protiv unutarnjih i vanjskih prijetnji.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

15. Voli riskirati i uvijek traži avanture.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

16. Važno joj je da se uvijek ponaša prikladno. Želi izbjeći činiti bilo što za što bi ljudi rekli da je pogrešno.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

17. Važno joj je da preuzima odgovornost za provedbu različitih zadataka. Želi da ljudi čine ono što ona govori.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

18. Važno joj je da bude odana svojim prijateljima.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

19. Važna joj je briga o okolišu.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

20. Religijsko vjerovanje joj je važno i slijedi religijska pravila.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

21. Važno joj je da stvari budu organizirane i čiste.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

22. Voli biti znatiželjna i pokušava razumjeti sve moguće stvari.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

23. Vjeruje da bi svi ljudi svijeta trebali živjeti u harmoniji i miru.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

24. Misli da je važno biti ambiciozna.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

25. Misli da je najbolje činiti stvari na tradicionalne načine i držati se običaja.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

26. Važno joj je uživanje u životnim zadovoljstvima.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

27. Podržavajuća je u odnosu na druge osobe i njihove potrebe.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

28. Vjeruje da uvijek treba pokazivati poštovanje prema svojim roditeljima i starijim ljudima.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

29. Važno joj je da bude poslušna.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

30. Želi da se svi tretiraju pravedno osobito slabiji, čak i ako ih ne poznaje.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

31. Voli iznenađenja i uzbudljiv život.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

32. Zdravlje joj je jako važno.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

33. Teži biti bolja od drugih.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

34. Važno joj je oprostiti ljudima koji su ju povrijedili.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

35. Važno joj je biti neovisna.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

36. Važno joj je imati stabilnu vlast. Brine se o tome da socijalni poredak bude zaštićen.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

37. Nastoji nikada ne uznemiriti ili iritirati druge.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

38. Vrlo joj je važno dobro se zabavljati i uživati u životu.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

39. Važno joj je biti ponizna, skromna i neprimjetna.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

40. Voli biti vođa.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

41. Vjeruje da ljudi trebaju živjeti u skladu s prirodom.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene
uopće nije poput mog roditelja/skrbnika (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mog roditelja/skrbnika

42. Važno joj je da njezin sustav vrijednosti bude jednak sustavu vrijednosti njezinih roditelja/skrbnika.

uopće nije poput mene (1) (2) (3) (4) (5) (6) jako poput mene

Izjava o samostalnoj izradi rada

IZJAVA o samostalnoj izradi rada

izjavljujem da sam ja DIANA CAMARA, studentica DIPLOMSKOG SVEUČILIŠNOG STUDIJA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE Učiteljskog fakulteta u Zagrebu samostalno provela aktivnost istraživanja literature i napisala diplomski rad na temu

„PRIJENOS VRIJEDNOSTI UNUTAR OBITELJI“

U Zagrebu, rujan 2020.

Diana Camara, univ. bacc. praesc. educ.